

Maailma kõige ilusam naine

Lumivalgukeste lood

Eesti Kirjandusmuuseum
Tartu Ülikool

10

Töid antropoloogilise ja etnolingvistika vallast

Töid antropoloogilise ja etnolingvistika vallast
(sarja TAEV koostaja ja peatoimetaja Urmas Sutrop):

1. Vahur Laiapea. Keel on lahti. Tähendusi viipekeelest
2. M. J. Eisen. Eestlaste sugu
3. Regina Paabo. Viibelda on mõnus. Käsiraamat eesti viipekeele õppimiseks
4. Villem Reiman ja Friedrich Amelung. Eesti rahva haridusejärg muistse iseseisvuse ja ordu ajal
5. Mari Uusküla ja Urmas Sutrop. Värvinimede raamat
6. Sirje Õim. Loomariik setu rahvalauludes
7. Paul Ariste. Mustlaste raamat
8. Eduard Vääri. Sugulusalane sõnavara läänemeresoome keeltes
9. Aino Jõgi. Inglise päritolu sõnad eesti keeles
10. Urmas Sutrop. Maailma kõige ilusam naine. Lumivalgukeste lood
11. Liina Paales. Kurtide rahvarühm. Kehastus, kultuur ja nimed

Eesti Kirjandusmuuseum
Tartu Ülikool

10

Töid antropoloogilise ja etnolingvistika vallast

Maailma kõige ilusam naine

Lumivalgukeste lood

Koostanud, toimetanud ja kommenteerinud
Urmas Sutrop

Tõlkinud
Urmas Sutrop
ning Eesti Piibliselts, Wilhelm Friedrich Eichhorn,
Mairi Ernits, Anne Lill, Heete Sahkai, Anne Kalling, Mart Kuldkepp,
Timotheos Kuusik, Georg Meri, Ernst Muhel, Sander Samuel,
Sven-Erik Soosaar ja Merle Vare

Illustreerinud
Elo-Mai Mikelsaar

EKSA ja EKM Teaduskirjastus
Tallinn – Tartu 2018

Tänu

Euroopa Liidu Euroopa Regionaalarengu Fondi projekt TK-145 – Eesti-uuringute Tippkeskus, riikliku programmi „Eesti keel ja kultuuri-mälu II (2014-2018)“ projekt „Eesti muinasjuttude teaduslikud väljaanded“ (EKKM14-342), Eesti Keele Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikooli raamatukogu, Haridus- ja Teadusministeerium, Kristel Algreve, Helen Kõmmus, Siiri Pärkson, Tiina Randviir, Margit Sutrop ja Toomas Väljataga

Täname SA Setu Kultuuri Fondi toetuse eest

Muinasjutud on tõlgitud alamsaksa, hispaania, hollandi, inglise, itaalia, karjala, kreeka, ladina, liivi, malai, poola, portugali, prantsuse, saksa, valgevene, vanaislandi ja vene keelest

Kui ei ole näidatud teisiti, siis on muinasjuttude joonealused kommentaarid, viited ja märkused koostanud Urmas Sutrop

Keeletoimetaja Asta Niinemets

Eesti ja Lutsi muinasjutud Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudest toimetanud Inge Annom, Risto Järv ja Mairi Kaasik
Avadhi eepilise poeemi ja kaks india muinasjuttu toimetanud Teet Toome
Läti muinasjutud toimetanud Ilze Tälberga

Kaanel ja köitepaberil on digitaalselt töödeldud tundmatu kunstniku illustratsioonid väljaandest *Lumivalguke*, Oskar Luik'i kirjastus Tartus, 1927, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiviraamatukogu eksemplar

Kaas ja küljendus Merle Moorlat

Õigused: Urmas Sutrop, autorid ja tõlkijad

Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudest pärit muinasjuttude õigused: Eesti Kirjandusmuuseum

Illustratsioonid: Elo-Mai Mikelsaar

Teiste kirjastuste õigused on näidatud vastava tõlke juures

Trükitud AS PAKETT trükikojas

ISSN 1736-5198

ISBN 978-9949-604-53-1

Sarja TAEV embleemiks on oletatav eestlaste jumalakuju Eestimaa Provintsiaalmuuseumi kataloogist (tahvel V. 22). Gotthard v. Hansen (1875). *Die Sammlungen inländischer Alterthümer und anderer auf die baltischen Provinzen bezüglichen Gegenstände des Estländischen Provinzial-Museums*. Reval: Lindfors' Erben.

SAATEKS

Pühendan selle raamatu
kõigile lastele ja lastelastele,
mõmmidele ja kaisukarudele ning
karupoistele ja karutüdrukule

„Lumivalgeke ja seitse põialpoissi“ on armastatumaid muinasjutte, mida kõik teavad vähemalt Walt Disney multifilmi ja selle arvukate ümberjutustuste kaudu. Paljudele on Siima Škopi illustatsioonidega vendade Grimmide „Lumivalgeke“ ilusamaid ja meeldejäävamaid lapsepõlveraamatuid.

Tänapäeva poliitkorrektses maailmas leitakse tihti, et „Lumivalguke“ on kõige koledam muinasjutt üldse. Muinasjutule heidetakse ette soorolle, et Lumivalguke on nii alandlik ja valmis tegema päkapikkude juures kõiki koduseid töid – majapidamises talitama ning keetma ja küpsetama, õmblema, voodeid tegema, pesema ja kuduma, kõik korras ja puhas hoidma. Kui päkapikud õhtul koju tulevad, peab söök laual olema. Erialakirjanduses heidetakse muinasjutule ette nekrofiiliat, sest prints hakkab armastama surnud tüdrukut; pedofiiliat, sest Lumivalguke on alles seitsmeaastane, kui prints temasse armub, lapse-
tapmist ja kannibalismi, sest tüdruku ema (kasuema) laseb oma tütre hukata ning laseb tuua tema kopsud ja maksa, et need ära süüa.

„Lumivalgukese“ muinasjuttu tõlgendavad uurijad väga erinevalt. Psühhoanalüütikud leiavad, et muinasjutt räägib tüdruku naiseks saamisest ning ema või kasuema armukadedusest oma tütre vastu. Lumivalgukese metsa või kõnnumaale viimises on nähtud initsiatsiooniriitust. Mõni teine seltskond näeb päkapikkudes puuetega inimesi ja nende vajadusi. Muinasjuttu tõlgendatakse väga mitmel viisil. Afroameeriklaste jaoks on juba välja antud raamatu versioon eebenmustast „Ebonitast ja seitsmest poisust,“¹ islamimaailma jaoks aga versioon, kus Lumivalguke loeb pidevalt Koraani.² „Lumivalgukese“ muinasjutt on inspireerinud nii arvukaid kirjanikke kui ka filmitegijaid.

---

¹ Fred Crump (2008), *Ebonita and the seven boyz*. Chicago: Urban Ministries.

² Fawzia Gilani (2013), *Snow White: an Islamic tale*. (Islamic Fairy Tales.) Markfield: The Islamic Foundation.

Käesolev raamat on rännak ajas ja ruumis. Ühtede kaante vahele on kogutud nii suulisi kui ka kirjanduslikke Lumivalgukese muinasjutte ja nende töötusi. Raamat esitab vendade Grimmide „Lumivalgukese (Lumivalgekese)“ erinevad versioonid, muinasjutu Grimmide-eelsed variandid, ning Grimmide järgselt kirja pandud Lumivalgukeste muinasjutte kogu maailmast – Euroopast, Aasiast ja Aafrikast. Ei puudu ka eesti ja läti muinasjutud ning muinasjutu ilukirjanduslikud töötused meie autoritelt (August Kitzberg, Helmi Pöld ja Paul-Erik Rummo). Lisatud on väike valik Lumivalgukese muinasjuttudega vähem või rohkem seotud lugusid nagu vendade Grimmide „Okasroosike“, Tartus Raadi kalmistul puhkava Karoline Stahli „Tänamatu päkapikk“, selle põhjal loodud vendade Grimmide „Lumivalgeke ja Roosipuna“ ning Palestiina araabia Tuhatriinu-muinasjutt „Lumetüdruk“. Väike valikuke siin olevatest muinasjuttudest on ilmunud mõne aasta eest „Lumivalgukeste raamatukeses“.¹

Mis puutub muinasjutu nimesse, siis eelistan „Lumivalgukest“, mis on sobivaste vendade Grimmide muinasjutu alamsaksakeelsele nimekujule *Schneewittchen* (ka *Sneewittchen*), „Lumivalgekest“ kasutan aga muinasjutu variantide puhul, kus kasutatakse ülemsaksakeelset nimekuju *Schneeweißchen*.

Muinasjuttude juurde tõi mind kunagi ajakirjast National Geographic loetud lugu vendadest Grimmidest ja muinasjuttudest.² Selleks, et uurida värvinimede kasutamist „Lumivalgukese“ muinasjutu variantides, hakkasin koguma „Lumivalgukeste“ lugusid kogu maailmast. Üpris ruttu selgus, et Grimmid ei olnud üldse esimesed, kes muinasjutu kirja panid ja avaldasid. Muinasjutu motiivid on tuntud juba antiikajast. Neid võib leida Herodotose „Ajaloost“, Ovidiuse „Metamorfoosidest“, Markuse evangeeliumist, vanadest India muinasjuttudest, hiljem Marie de France'i Bretooni lugulauludest, Iiri legendidest, kitšee maiade müütidest, „Araabia öödest“ (Tuhat üks ööd), John of Tynemouthi Inglise legendidest, Malik Muhammad Jayasi „Padmavatist“, William Shakespeare'i „Cymbeline'ist“, Jón Guðmundssoni Islandi muinasjuttudest, Malai eepilisest poemist „Bidasari“ ning paljudest teistest lugudest ja muinasjuttudest.

Tahtsin alguses raamatu pealkirjaks panna „Õnnetu laps“. Sellise pealkirja „das Unglückskind“ on Jacob Grimm lisanud kõige esimesele Lumivalgukese muinasjutu käsikirjale (1808). Selline pealkiri oleks väga kurvameelne, ja nii nagu vennad Grimmid loobusid sellest pealkirjast „Lumivalgukese“ kasuks, loobusin ka mina muinasjutu-uuriija Risto Järve soovitusel sellest pealkirjast. Mõningaste kõhkluste ja kolleegidega arupidamise järel sai raamatu pealkirjaks

¹ Urmas Sutrop, koost ja tõlk (2016), *Lumivalgukeste raamatuke*. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus.

² Thomas O'Neill (1999), „Hüter der Märchen: Die Brüder Grimm“. *National Geographic (Deutschland)*, Dezember, lk 150–181.

Elisabeth Nurmiku ateljeefoto: Julius Heimberg-Körreveski koolinäidendi „Vanaema õpetus“ (1924) tegelased Kärdlas 1925. a (HKM Fp 746:21 F 2716). Avaldatud sihtasutuse Hiiumaa Muuseumid loal.

„Maailma kõige ilusam naine. Lumivalgukeste lood“. Pealkirjaga „Maailma kõige ilusam naine“ on selles kogumikus kaks muinasjuttu, üks neist Ungarist ja teine suahiili muinasjutt Portugali Njassamaalt Aafrikast.

Muinasjutte klassifitseeritakse tüüpidesse ja nendes korduvatele motiividele on antud motiivinumbrid. „Lumivalgukese“ muinasjutt kuulub Aarne-Thompsoni-Utheri klassifikatsioonisüsteemi järgi tüüpi ATU 709. Selle muinasjutu prototüübiks ongi vendade Grimmide „Lumivalguke“, millel on veel teine number, Grimmide muinasjutukogumiku „Kinder- und Hausmärchen“ järjekorranumber KHM 53.¹

Vennad Grimmid avaldasid „Lumivalgukese“ muinasjutu 1812. aastal oma suure muinasjutukogumiku esmatrükis. Nad redigeerisid iga uue trüki jaoks oma kogutud tekstide, kuna nii lapsevanemad, kooliõpetajad kui ka kiriku esindajad kritiseerisid muinasjutte nende vägivaldsuse pärast. „Lumivalgukese“ muinasjuttu redigeeris Wilhelm Grimm. Näiteks asendas ta juba kogumiku teisest trükist alates kurja ja jumalakartmatu ema kurja ja jumalakartmatu

¹ Brüder Grimm, *Kinder- und Hausmärchen (Große Ausgabe)* kõik seitse trükki aastast 1812–1857 on suurepärase tehnilise lahendusega saadaval <https://de.wikisource.org/wiki/Kinder-_und_Hausmärchen>. Vaadatud 19. jaanuaril 2018.

võõrasemaga.¹ Selline tendents on jätkunud ka pärsst vendade Grimmide surma. Nende muinasjutte jutustatakse üha ümber ja ümber. Muinasjutud omandavad kohaliku koloriidi ning segunevad teiste muinasjuttudega. Ka vendade Grimmide eelsed „Lumivalgukese“ variandid segunevad Grimmide muinasjutuga. Kui me läheme raamatupoodi ja vaatame müügilolevaid „Lumivalgekese“ raamatuid, siis on need omavahelgi üpris erinevad ning sarnanevad üha vähem vendade Grimmide armastatud muinasjutuga. Neis ei ole enam vägivaldsust, Lumivalguke on nii hea, nii hea.

Mitmed siinsesse raamatusse kogutud muinasjutud on vägagi vägivaldsed. Neis peegeldub inimeste arusaam õiglusest, sellest, et halvale teole peab järgnema karm karistus. Kuri ja armukade ema, võõrasema või vennanaised tõmmatakse hobustega pooleks või lohistatakse neid hobuse saba külge seotuna mööda kive ja kände, kuni nad surnud on. Kõik lood selles raamatus ei ole väikestele lastele ettelugemiseks. Vanemad peavad ise otsustama, mida siit lastele ette lugeda või mida lastele pehmemalt ümber jutustada.

Kahjuks on „Lumivalguke“ tänapäeva maailmas kommertsialiseeritud ning muudetud kaubamärgiks ja kaetud mitmesuguste patentidega, nii et ilma Disney Enterprises, Inc. loata on lausa keelatud „Lumivalgukest“ teatrilaval etendada.²

Kui me küsime, mis teeb ühest muinasjutust „Lumivalgukese“ muinasjutu, siis polegi sellele nii lihtne vastata. ATU klassifikatsioonis määratletakse „Lumivalgukese“ tüüpi vendade Grimmide vastava muinasjutu motiivide loeteluga.³ Kui me vaatame aga Lumivalgukeste lugusid lähemalt, siis märkame, et enamik muinasjutule iseloomulikest motiividest võib konkreetsetes loos puududa.

„Lumivalgukese“ muinasjutuga seostatakse eelkõige kolme värvi – punane, valge ja must. Aga ka need esinevad ainult väikeses osas muinasjuttudes, kuigi väga ulatuslikul territooriumil Aasias, Euroopas ja Ameerikas.⁴ Jacob Grimm arvas, et punase ja valge ilusaks pidamine on universaalne, et inimestel on need mõtted vahetult rinnapiimaga saadud, nagu ka kõigi rahvaste poeetide kasutatav eepiline väljendus ilu võrdlemisel lume ja verega. Piirkondades, kus puudub

¹ Samamoodi asendati kuri ema ka „Hansukese ja Gretekese“ muinasjutus (KHM 15, ATU 327A) kurja ja jumalakartmatu võõrasemaga.

² „US Patent and Trademark Office – Snow White trademark status“. <http://tsdr.uspto.gov/#caseNumber=77618057&caseType=SERIAL_NO&searchType=statusSearch>. Vaadatud 31. jaanuaril 2018.

³ Hans-Jörg Uther (2004), *The types of international folktales: a classification and bibliography. Based on the system of Antti Aarne and Stith Thompson. Part I: Animal tales, tales of magic, and realistic tales*, lk 383–384. (FF Communications, 284.) Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

⁴ Urmas Sutrop (2016), „Värvinimed ja värvid vendade Grimmide muinasjutu „Lumivalguke“ variantides“. *Mäetagused*, nr 64, lk. 57–68.

lumi, asendab võrdlust valge kui lumi mõni teine võrdlus, nt Itaalias on levinud võrdlused valge kui marmor või valge nagu *ricotta* juust.

On pakutud, et muinasjutus peab olema võlupeegel, mis vastab küsimusele, kes on kaunim kogu maal. Aga ka see tunnus ei ole universaalne. Küsimustele võib vastata nii peegel, mõni loom, kala kui ka päike, kuu või tähed. Samas võib küsimise motiiv muinasjutus üldse puududa.

Väga oluline motiiv Lumivalgukese muinasjuttudes on armukadedus. Armukade võib olla nii ema kui ka kasuema, vahel harva isa, kuid väga sageli, õed, vennanaised, mõni naaber, ori või kooliõpetaja.

Muinasjutus on oluline, et kangelanna (laps) viiakse metsa, kus ta jäetakse ellu lootuses või kartuses, et küll metsloomad ta ära söövad. Selles mõttes on ka Kuningas Oidipuse lugu sarnane Lumivalgukese looga. Metsas, tihedas laanes või padrikus, mis on üpris ebameeldiv paik, satub Lumivalguke päkapikkude, röövlite, inim- ja laibasööjate kuulide, soomlaste või laplaste juurde. Moraalne aspekt seejuures on, et need olendid või kurjategijad või metsikud inimesed – mida laplased ja soomlased eurooplaste silmis ju olidki – on siiski head ja inimlikumad kui kangelanna ema või võõrasema.

Juri Berezkin peab muinasjutu üheks olulisemaks tunnuseks kangelanna nõiduslikust unest äratamist.¹ Need kolm motiivi – armukadedus, pagendus ja nõiduslik surmalaadne uni, millest kangelanna (vahel harva ka kangelane) äratatakse – ongi muinasjutu kõige olulisemad motiivid.

Samas ei esine muinasjutt kunagi puhtal kujul, enamasti on see segunenud teiste muinasjututüüpidega. Kuna muinasjuttude klassifitseerimise aluseks on võetud konkreetset muinasjutud, siis on need ise juba segatüüpi. Siinkirjutaja arvates ei ole „Lumivalguke“ ATU 709 mitte iseseisev tüüp, vaid „Uinuva kaunitari“ (Okasroosike) ATU 410 alamtüüp. „Lumivalgukesega“ on tihedalt seotud ka tüüp „Käteta tüdruk“ ATU 706 ja paljud teised.²

„Lumivalgukese“ muinasjutu ja nende variantide uurimisel on pikk traditsioon. Äramärkimist väärivad kindlasti Ernst Bökleni „Lumivalgukese“ uuringud³, Johannes Bolte ja Georg Polívka märkused vendade Grimmide muinasjuttude

¹ Ю.Е. Березкин. „К129. Заколдованная оживлена, ATU 709“. *Тематическая классификация и распределение фольклорно-мифологических мотивов по ареалам*. <Аналитический каталог <http://myths.antropogenez.ru/>>. Vaadatud 20. jaanuaril 2018.

² Samamoodi on lood ka teiste muinasjuttudega. Sarnaselt võib märkida, et nii „Punamütsike“ kui ka „Hunt ja seitse kitsetalle“ kuuluvad ühte tüüpi, mis on aja jooksul lahknunud. Ühendav motiiv neis kahes alamtüübis on see, et hunt neelab lapse või lapsed alla.

³ Ernst Böklen (1910), *Schneewittchenstudien*. Erster Teil: *Fünfundsiebzig Varianten im engern Sinn*. Leipzig: J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung. Ernst Böklen (1915), *Schneewittchenstudien*. Zweiter Teil: *82 Varianten im engeren Sinn*. Leipzig: J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung.

kohta¹. Kõige põhjalikum „Lumivalgukese“ muinasjutu analüüs pärineb Steven Swann Jonesilt². Jones töötas kõigepealt välja meetodi ning rakendas seda seejärel „Lumivalgukese“ muinasjutule. Muinasjutu kirjandusliku ajaloo on kokku võtnud Christine Shojaei Kawan.³

Kui küsida, kui vana on „Lumivalgukese“ muinasjutt, siis ma ei oska sellele vastata. Äratuntavalt leiduvad loo motiivid juba juttudes enne meie ajaarvamise algust. Siinses kogumikus on tõenäoliselt kõige vanem lugu „Imekaunis Gunda“ ühest abhaasi nardieeposest, mida dateeritakse 8.-7. sajandisse enne Kristust.

Vendade Grimmide eelsed Lumivalgukese muinasjutud, legendid, müüdid, poemid ja juttude ilukirjanduslikud töötlused on huvitavad ja olulised just seetõttu, et need näitavad selgelt, et lugu ja selle motiivid olid tuntud juba enne vendasid Grimme. Mõned aastad enne vendade Grimmide „Lumivalgukese“ ilmumist avaldas samanimelise muinasjutu Albert Ludwig Grimm (1809), kes polnud vendade Grimmide sugulane. Huvitav „Lumivalgukese“ variant trükiti Moskvast juba 1794/1795. See räägib täielikult vastu laialt levinud arusaamale, et Venemaale jõudis muinasjutt Grimmide muinasjutu kaudu ning et Aleksandr Puškini „Muinasjutt surnust tsaaritarist ja seitsmest vägilasest“ (1833) on kirjutatud Grimmide ainetel.

Siinses väljaandes on vendade Grimmide eelsed „Lumivalgukese“ variandid esitatud eraldi osas. Grimmide järgsed variandid on esitatud geograafiliselt kontinentide kaupa. Seejuures ei ole eristatud Grimmide mõjulisi ja neist sõltumatuid „Lumivalgukese“ variante.

Ka Eestis kohtab mitut „Lumivalgukese“ muinasjutu traditsiooni. Meil on nii vendade Grimmide mõjulisi kui ka teistest traditsioonidest pärit „Lumivalgukese“ muinasjutu variante. Enamik Lumivalgukese muinasjutu variante on meil üles kirjutatud Setomaalt. Siinsesse kogumikku on valitud kaksikümne eesti ja kaks Lätis Latgales asunud eesti keelesaare Lutsi maarahva muinasjuttu Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudes leiduva viiekümne kaheksa „Lumivalgukese“ muinasjutu hulgast.

Kui käesoleva kogumiku lugusid ja neis esinevaid motiive ja nende levikut analüüsima hakata, siis leiame huvitavaid mustreid. Hämmastab, kuidas mõned motiivid on ühised Aafrikale ja Sri-Lankale (inimsööjad) või kuidas mõned

¹ Johannes Bolte ja Georg Polívka (1913), „*Sneewittchen*“. *Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm*. Erster Band (Nr 1–60), lk 450–464. Leipzig: Dietrich'sche Verlagsbuchhandlung Theodor Weicher.

² Steven Swann Jones (1990), *The new comparative method: structural and symbolic analysis of the allomorphs of 'Snow White'*. (FF Communications, 247.) Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

³ Christine Shojaei Kawan (2008), „A brief history of *Snow White*“. *Fabula*, kd 49, vihik 3–4, lk 325–342.

motiivid levivad Kaukasusest läbi Euroopa-Venemaa Skandinaaviasse (kaks-teist venda). Huvitavad on ka motiivid, mis on levinud Venemaa Euroopa osast Mongooliani (armukadedad vennanaised).

Siinne suur Lumivalgukeste raamat on sündinud paljude inimeste koostöös. Raamatu tiitlil ei ole märgitud muinasjuttude autoreid või nende üleskirjutajaid. Need on olemas sisukorras ja iga muinasjutu või loo juures. Aga see on ka tõlkijate raamat. Sest ilma nendeta ei oleks eestikeelne kogumik võimalik olnud. Muinasjutud on tõlgitud alamsaksa, hispaania, hollandi, inglise, itaalia, karjala, kreeka, ladina, liivi, malai, poola, portugali, prantsuse, saksa, valgevene, vana-islandi ja vene keelest. Enamiku muinasjuttudest olen tõlkinud ise ja lähtunud olen erinevatest tõlkepõhimõtetest. Mõnel juhul, kus see on oluline, nt vendade Grimmide „Lumivalgukese“ variandid või kitšee maiade müüt neitsist, püüdsin tõlkida võimalikult täpselt, enamasti aga taotlesin loetava ladusust. Keele puhul, kus jäin hätta, palusin tõlkimisel abi. Austusest tõlkijate vastu on nende nimed ära toodud raamatu tiitellehel.

Raamatu keeleteimetaja oli Asta Niinemets. Eesti ja Lutsi muinasjutud Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudest toimetasid Inge Annom, Risto Järv ja Mairi Kaasik, sisestatud muinasjututekste võrdles algkäsikirjadega lisaks neile ka Kärri Toomeos-Orglaan. Avadhi eepilise poemi ja kaks india muinasjuttu toimetas Teet Toome ning läti muinasjutud toimetas Ilze Tälberga.

Raamatus on kuusteist Tartu noore kunstniku Elo-Mai Mikelsaare just selle raamatu jaoks valminud originaalillustratsiooni. Ma olen talle nende eest väga tänulik.

Kuna mitme muinasjutu tõlkimiseks on ostetud õigused rahvusvahelistelt kirjastustelt ühekordseks kasutamiseks trükitud väljaandes, siis ei ole kahjuks võimalik raamatust teha kõigile kättesaadavat e-väljaannet. Teiste kirjastuste õigused on näidatud vastava tõlke juures.

Täna autoreid või õiguste omanikke, kes andsid lahke loa kas siis lugude avaldamiseks või tõlkimiseks. Täna kõiki tõlkijaid ja toimetajaid. Tänutundes mõtlen ka kõigile autoritele, kelle siin avaldatud muinasjutud või lood kuuluvad avalikku omandisse. Kui ma olen kogemata kellegi õigusi riivanud, siis palun tema ees sügavalt vabandust.

Urmas Sutrop

SISUKORD

Vendade Grimmide Lumivalgukesed (Lumivalgekesed)

<i>Lumivalgeke. Lumivalguke, ka: Õnnetu laps</i> (1808. aasta algkäsitöö), tõlkinud Urmas Sutrop	23
<i>Lumivalguke</i> (1812. aasta esmatrükk), tõlkinud Urmas Sutrop	27
<i>Lumivalguke</i> (1854. aasta redaktsioon/1857. aasta seitsmes ja viimane Grimmide poolt redigeeritud trükk), tõlkinud Urmas Sutrop	33
Vendade Grimmide märkused Lumivalgukese kohta (1856), tõlkinud Urmas Sutrop	41
Katke Jacob Grimmi eesõnast Giambattista Basile raamatule „Pentameron ehk muinasjuttude muinasjutt“ (1846), tõlkinud Urmas Sutrop	45
<i>Schneewittchen</i> . Tõlkinud Ernst Muhel (1867)	47
<i>Lumiwalguke</i> . Tõlkinud Wilhelm Friedrich Eichhorn (1877). Faksiimile . . .	57

Vendade Grimmide eelsed Lumivalgukesed

Lugu <i>Imekaunis Gunda</i> abhaasi nardieeposest „Kangelase Sasrõkva ja tema üheksakümne üheksa venna seiklused“ (8.–7. sajand eKr), tõlkinud Urmas Sutrop	75
Herodotos. <i>Kyros ja Astyages</i> . Katkend „Ajaloost“ (Hist 1:107–130) (450–420 eKr), tõlkinud Urmas Sutrop	78
Višnu Šarma. India muinasjutt <i>Kuidas üks võlts naine tõelise armastuse eest tasub</i> kogumikust „Pañcatantra“ (1200–300 eKr või 3. sajandil eKr), tõlkinud Urmas Sutrop	87
P. Ovidius Naso. <i>Daedalion ja Chione</i> . Katkend „Metamorfoosidest“ (Met 11.291–345) (1. (3.)–8. aasta pKr), tõlkinud ja kommenteerinud Anne Lill	90
<i>Jairuse tütar ja veritõbine naine</i> . Katkend Markuse evangeeliumist (Mk 5:21–43) (70. aastad pKr), tõlge: Eesti Piibliselts	93
Apuleius. <i>Cupido ja Psyche</i> (2. sajand), tõlkinud Anne Lill	95
Tundmatu autor. <i>Deirdre. Miks Uisnighi pojad maalt lahkusid</i> . Iiri legend (8.–9. sajand), tõlkinud Urmas Sutrop	121

<i>Kahesaja kahekümne neljas</i> öö. Muinasjutt „Araabia öödest“ (Tuhat üks ööd) (8.–9. sajand), tõlkinud Urmas Sutrop	128
John of Tynemouth. Inglise legend <i>Pühast Iuthwarast, neitsist ja märtrist</i> (enne 11. sajandit, siinne versioon 14. sajandist), tõlkinud Sven-Erik Soosaar	130
Marie de France. Bretooni lugulaul <i>Eliduc</i> (12. sajandi lõpp), tõlkinud Urmas Sutrop	132
<i>Hinge üleastumistest ja haavadest</i> . Muinasjutt kogumikust „Roomlaste teod“ (13. sajandi lõpp, 14. sajandi algus), tõlkinud Urmas Sutrop	151
<i>Salvatica (Päästetukene)</i> . Augustiinlaste-koorihärrade (kanoonikute) raamatukogu käsikiri (1490), tõlkinud Anne Lill	154
Malik Muhammad Jayasi. <i>Padmāvati</i> . Katkendid avadhi keeles kirja pandud eepilisest poemist (1540), tõlkinud Urmas Sutrop, tõlke toimetanud Teet Toome	159
<i>Popol Wuj. Neitsi lugu</i> . Kitšee maiade müüt (u 1550), tõlkinud Urmas Sutrop	174
William Shakespeare. <i>Cymbeline</i> (1611). Mary Lambi proosakokkuvõte (1807), tõlkinud Urmas Sutrop, lisatud värsid tõlkinud Georg Meri	178
Inglise komödiantide etendus <i>Komöödia ilusast naisest mägedes koos oma seitsme päkapikuga</i> (1626), kommenteerinud Urmas Sutrop	192
Giambattista Basile. Itaalia muinasjutt <i>Köögitüdruk</i> (1634), tõlkinud Urmas Sutrop	194
Jón Guðmundsson. Islandi muinasjutu katke <i>Lugu ilusast kuningannast Valast ja Imeilusast Viðfinnast</i> (enne 1650. aastat), tõlkinud Mart Kuldkepp	199
Madame d'Aulnoy. Prantsuse muinasjutt <i>Gracieuse ja Percinet</i> (1697), tõlkinud Sander Samuel	200
Louis de Mailly. Prantsuse muinasjutt <i>Punane, valge ja must</i> (1718), tõlkinud Urmas Sutrop	217
Tundmatu autor. Malai eepiline poem <i>Bidasari</i> (u 1750), tõlkinud Urmas Sutrop	220
Johann Karl August Musäus. Saksa muinasjutt <i>Richilde</i> (1782), tõlkinud Urmas Sutrop	318
Vene muinasjutt <i>Muinasjutt vanakestest-erakutest</i> (1794–1795), tõlkinud Urmas Sutrop	343
Philipp Otto Runge. Alamsaksa muinasjutt <i>Kadakuuust</i> (1808), tõlkinud Urmas Sutrop	346
Albert Ludwig Grimm. Saksa muinasjutt <i>Lumivalguke</i> (1809), tõlkinud Urmas Sutrop	354

Lugusid Euroopast

Euroopa muinasjutt <i>Lumivalge</i> rekonstruktsioon – Joseph Jacobs, tõlkinud Urmas Sutrop	391
Albaania muinasjutt <i>Lumivalguke</i> – Johann Georg von Hahn, tõlkinud Urmas Sutrop	397
Baškiiri muinasjutt <i>Gölsäsäk</i> , tõlkinud Urmas Sutrop	404
Bretoni muinasjutt <i>Väike Üleni-ilus</i> – Paul Sébillot, tõlkinud Sander Samuel	406
Bulgaaria muinasjutt <i>Kolm õde, noorim saab tsaarinnaks</i> – August Leskien, tõlkinud Urmas Sutrop	409
Hollandi muinasjutt <i>Muinasjutt seitsmest ahvist</i> – A. Veenhuysen, tõlkinud Urmas Sutrop	412
Iiri muinasjutt <i>Lumi, kaaren ja veri</i> – Seumas MacManus, tõlkinud Urmas Sutrop	414
Islandi muinasjutt <i>Vilfridur Völufegri saaga</i> – Ión Árnason ja Sveinbjörn Guðmundsson, tõlkinud Urmas Sutrop	421
Inglise muinasjutt <i>Lugu kolmest karust</i> – Robert Southey, tõlkinud Urmas Sutrop	427
Itaalia (Capri) muinasjutt <i>Kaheteistkümneme röövli õde</i> – Heinrich Zschalig, tõlkinud Urmas Sutrop	431
Itaalia rahvajutt <i>Kristallkirst</i> – Thomas Frederick Crane, tõlkinud Urmas Sutrop	434
Itaalia (Kesk-Itaalia Abruzzo piirkonna) muinasjutt <i>Armastus kolme granaatõuna vastu</i> – Italo Calvino, tõlkinud Anne Kalling	441
Itaalia Tirooli (Welschtiroli) muinasjutt <i>Kolm õde</i> – Christian Schneller, tõlkinud Urmas Sutrop	446
Kalmõki muinasjutt <i>Kuninganna, kes pidi südant sööma</i> – Adolf Gelber, tõlkinud Urmas Sutrop	451
Kreeka muinasjutt Chiose saarelt Väike-Aasias <i>Marietta ja tema nõiast võõrasema</i> – E. Henry Carnoy ja Jean Nicolaidis, tõlkinud Sander Samuel	457
Kreeka muinasjutt <i>Maroula ja Erosee ema</i> – Bernhard Schmidt, tõlkinud Urmas Sutrop	464
Kreeka muinasjutt Väike-Aasiast Sílatast <i>Väike Lumivalgeke</i> – Richard McGillivray Dawkins, tõlkinud Urmas Sutrop	467
Kreeka muinasjutt Väike-Aasiast Ulaghátshist <i>Väike Lumivalgeke</i> – Richard McGillivray Dawkins, tõlkinud Urmas Sutrop	469
Norra muinasjutt <i>Kaksteist metsparti</i> – Peter Christen Asbjørnsen ja Jørgen Moe, tõlkinud Urmas Sutrop	471

Osseedi muinasjutt <i>Kolm venda</i> – Gubadi Dzagurti, tõlkinud Urmas Sutrop	476
Poola muinasjutt <i>Kõnelevast peeglikesest ja uinuvast kuningatütrest</i> – Antoni Józef Gliński, tõlkinud Mairi Ernits	481
Poola muinasjutt <i>Kuri võõrasema</i> – Otto Knoop, tõlkinud Urmas Sutrop	490
Poola-juudi muinasjutt <i>Surnud pruudi elluäratamine</i> – Alexander Eliasberg, tõlkinud Urmas Sutrop	491
Portugali muinasjutt <i>Nõiutud kingad</i> – F. Adolpho Coelho, tõlkinud Heete Sahkai	494
Portugali muinasjutt <i>Uhke kuninganna</i> – Consiglieri Pedroso, tõlkinud Heete Sahkai	496
Prantsuse muinasjutt <i>Lumepall</i> – Louis Morin, tõlkinud Sander Samuel	499
Rumeenia armeenlaste muinasjutt <i>Võõrasema hing</i> – Heinrich von Wislocki, tõlkinud Urmas Sutrop	502
Rumeenia muinasjutt <i>Võlupeegel</i> – Arthur ja Albert Schott, tõlkinud Urmas Sutrop	505
Saksa: paganlike jumalate kajastusi saksa muinasjuttudes <i>Lumivalguke</i> – Dr. *** [= Carl Philipp von Lohbauer ja Friedrich Mayer], tõlkinud Urmas Sutrop	512
Saksa muinasjutt <i>Kolm kaarnat</i> – vennad Grimmid, tõlkinud Urmas Sutrop	519
Saksa muinasjutt <i>Seitse kaarnat</i> – vennad Grimmid, tõlkinud Urmas Sutrop	521
Saksa muinasjutt <i>Kuri võõrasema</i> – Peter Carl Geißler, tõlkinud Urmas Sutrop	523
Saksa muinasjutt <i>Kaks venda</i> – Ludwig Aurbacher, tõlkinud Urmas Sutrop	529
Saksa muinasjutt <i>Lumivalgeke</i> – Ludwig Bechstein, tõlkinud Urmas Sutrop	535
Saksa muinasjutu episood <i>Lumivalguke</i> – Theodor Storm, tõlkinud Urmas Sutrop	542
Saksa muistend <i>Kristallkirst Kottmari mäel</i> – Johann Georg Theodor Grässe, tõlkinud Urmas Sutrop	545
Sitsiilia muinasjutt <i>Maria, kuri võõrasema ja seitse röövlit</i> – Laura Gonzenbach, tõlkinud Urmas Sutrop	547
Slovaki muinasjutt <i>Kuri võõrasema</i> , tõlkinud Urmas Sutrop	550
Sorbi muinasjutt <i>Tüdruk seitse mehikese juures</i> – Wilibald von Schulenburg, tõlkinud Urmas Sutrop	553
Šoti gaeli muinasjutt <i>Lasair Gheug</i> – Irimaa kuninga tütar – Alan Bruford, tõlkinud Urmas Sutrop	555
Šoti gaeli muinasjutt <i>Kuld-puu ja Hõbe-puu</i> – Kenneth Macleod, tõlkinud Urmas Sutrop	562
Šveitsi muistend <i>Seitse päkapiku surm</i> – Ernst Ludwig Rochholz, tõlkinud Urmas Sutrop	566
Tatari muinasjutt <i>Surnud tsaaritar</i> , tõlkinud Urmas Sutrop	567

Transilvaania mustlaste muinasjutt <i>Armunud vöörasema</i> – Heinrich von Wlislöcki, tõlkinud Urmas Sutrop	570
Valgevene muinasjutt <i>Võlupeegel</i> – Aleksandr Afanasjev, tõlkinud Urmas Sutrop	573
Vene muinasjutt <i>Kolm karu</i> – Lev Tolstoi, tõlkinud Urmas Sutrop	576
Vene (Permi) muinasjutt <i>Ilusast Helenast, kuldpathsist</i> – Dmitri Zelenin, tõlkinud Urmas Sutrop	578
Vene (Voroneži) muinasjutt <i>Kätetu õeke</i> , tõlkinud Urmas Sutrop	580
Vene muinasjutt <i>Oletška</i> – August von Löwis of Menar, tõlkinud Urmas Sutrop	582
Vene muinasjutt <i>Võlupeegel</i> – Aleksandr Afanasjev, tõlkinud Urmas Sutrop	588
Vene muinasjutt <i>Üinu-neiu ja seitse kangelast</i> – Aleksandr Puškin, tõlkinud Timotheos Kuusik	595
Vene rahva muinasjutt <i>Pime tsaar</i> – Aleksandr Puškin, tõlkinud Urmas Sutrop	613
<i>Lumivalgekese ja seitsme põialpoisi sisemine tähendus. Spirituaalne elu-filosoofiline tõlgendus</i> – Florence Scovel Shinn, tõlkinud Urmas Sutrop	615

Soome-ugri muinasjutte

Lutsi maarahva (eestlaste) muinasjutt <i>Kaupmehe tütar</i> – Oskar Kallas	619
Liivi muinasjutt <i>Lumivalguke</i> – Oskar Loorits	622
Soome (karjala) muinasjutt <i>Lumivalguke</i> – Pirkko-Liisa Rausmaa, tõlkinud Sven-Erik Soosaar	624
Karjala muinasjutt <i>Lumivalguke</i> , tõlkinud Urmas Sutrop	627
Karjala muinasjutt <i>Tüdruk emaga saunas</i> , tõlkinud Urmas Sutrop	630
Ersamordva muinasjutt <i>Dubolgo Pitšai</i> – Andrei Ivanovitš Maskaev, tõlkinud Urmas Sutrop	632
Mari muinasjutt <i>Rikka Laatsaruse tütar</i> – Ksenofont Tšetkarev, tõlkinud Urmas Sutrop	637
Ungari kunstmuinasjutt <i>Ära-unusta-mind</i> – Baroness Emmuska Orczy, tõlkinud Urmas Sutrop	644
Ungari muinasjutt <i>Maailma kõige ilusam naine</i> – János Erdélyi, tõlkinud Urmas Sutrop	658
Metsaneenetsi muinasjutt <i>Atpešelaha, kes oli luigepoja sarnane, sõit teise ilma</i> – Polina Aivasedo-Turutina, tõlkinud Urmas Sutrop	672

Lugusid kogu maailmast

Aafrika

Egiptuse muinasjutt <i>Granaatõun</i> – Iisraeli Folkloori Arhiiv, tõlkinud Urmas Sutrop	679
Liibüa (araabia) muinasjutt <i>Lugu Udeast, kes lasi oma seitsmel vennal võõrsile rännata</i> – Hans Stumme, tõlkinud Urmas Sutrop	683
Lõuna-Nigeeria muinasjutt <i>Kilpkonn, kellel oli ilus tütar</i> – Elphinstone Dayrell, tõlkinud Urmas Sutrop	692
Lõuna-Nigeeria muinasjutt <i>Paksust naisest, kes ära sulas</i> – Elphinstone Dayrell, tõlkinud Urmas Sutrop	695
Lõuna-Nigeeria muinasjutt <i>Näigusast tüdrukust ja seitsmest armukadedast naistest</i> – Elphinstone Dayrell, tõlkinud Urmas Sutrop	697
Lõuna-Sudaani šilluki muinasjutt <i>Tüdruk ja koer</i> – Diedrich Westermann, tõlkinud Urmas Sutrop	702
Maroko muinasjutt <i>Armukade ema</i> – Jilali El Koudia, tõlkinud Urmas Sutrop	704
Namiibia namade muinasjutt <i>Võlupeegel</i> – Sigrid Schmidt, tõlkinud Urmas Sutrop	712
Suahiili muinasjutt Portugali Njassamaalt <i>Maaailma kõige ilusam naine</i> – Edward Conway Baker, tõlkinud Urmas Sutrop	716
Sudaani muinasjutt <i>Imekaunis Farimata</i> , tõlkinud Urmas Sutrop	721

Aasia

Armeenia muinasjutt <i>Nourie Hadig</i> – Susie Hoogasian-Villa, tõlkinud Urmas Sutrop	729
Gruusia muinasjutt <i>Kolm õde ja nende võõrasema</i> – Marjory Wardrop, tõlkinud Urmas Sutrop	736
India muinasjutt <i>Granaatõuna valdjas</i> – Maive Stokes, tõlkinud Urmas Sutrop, tõlke toimetanud Teet Toome	740
India muinasjutt <i>Phūlmati raani</i> – Maive Stokes, tõlkinud Urmas Sutrop, tõlke toimetanud Teet Toome	751
India (Marathi) muinasjutt <i>Väike Päikesetüdruk (Surya Bai)</i> – Mary Frere, tõlkinud Urmas Sutrop	755
India (Pandžabi) muinasjutt <i>Padišahhitütar Baklažaan</i> – Flora Annie Steel, tõlkinud Urmas Sutrop	766
Läänejugurite (halhimongoli) muinasjutt <i>Eldee ja Deldee</i> , tõlkinud Urmas Sutrop	772
Malai muinasjutt <i>Valdjatütar Sini ma Sidaja</i> – M. I. van Baarda, tõlkinud Urmas Sutrop	775

Pärsia (Kermānī) muinasjutt <i>Armukadedate õdede lugu</i> – D. L. R. Lorimer ja E. O. Lorimer, tõlkinud Urmas Sutrop	776
Sri Lanka (singali) muinasjutt <i>Musta kure tüdruk</i> – Henry Parker, tõlkinud Urmas Sutrop	779
Sri Lanka muinasjutt <i>Õel võõrasema</i> – Henry Parker, tõlkinud Urmas Sutrop	786
Türgi muinasjutt <i>Võlutud juuksenõelad</i> – Ignác Kúnos (Ignác Lusztig), tõlkinud Urmas Sutrop	789
Ameerika	
Braasilia muinasjutt <i>Hiiglaste väike õde</i> – Elsie Spicer Eells, tõlkinud Urmas Sutrop	797
Kanada mustjala-indiaanlaste muinasjutt <i>Julm kasuema</i> – Cyrus Macmillan, tõlkinud Urmas Sutrop	802
Mehhiko muinasjutt <i>Tõmmu kuninganna</i> – Gabriel A. Cordova, Jr., tõlkinud Heete Sähkai	805
Puerto Rico muinasjutt <i>Valge Õis</i> – J. Alden Mason ja Aurelio M. Espinosa, tõlkinud Heete Sähkai	808

Lumivalguke eesti kirjanduses

August Kitzberg. <i>Lumivalgeke</i> . Muinasjutt neljas vaatuses	813
Helmi Põld. <i>Lumivalgukene</i> . Lasteetendus 6 vaatuses	839
Paul-Erik Rummo. <i>Pöialpoisike ja seitse Lumivalget</i>	860

Lumivalgukestega seotud lood

Kanada-prantsuse rahvalaul <i>Valge kui lumi</i> – Marius Barbeau ja Edward Sapir, tõlkinud Urmas Sutrop	867
Saksa muinasjutt: <i>Okasroosike</i> – vennad Grimmid, tõlkinud Urmas Sutrop	869
Muinasjutt <i>Tänamatu päkapikk</i> – Karoline Stahl, tõlkinud Urmas Sutrop	871
Saksa muinasjutt <i>Lumivalgeke ja Roosipuna</i> – vennad Grimmid, tõlkinud Urmas Sutrop	873
Saksa-juudi muistend <i>Paavst ja juut</i> – Max Grunwald, tõlkinud Urmas Sutrop	878
Romaani (Hispaania) muinasjutt <i>Võlupeegel</i> – Charles Sellers, tõlkinud Urmas Sutrop	879

Myanmari (Birma) laul <i>Kallis kaunis naine</i> – Adolf Bastian, tõlkinud Urmas Sutrop	883
Palestiina araabia muinasjutt <i>Lumetüdruk (Thaljüh)</i> – James Edward Hanauer, tõlkinud Urmas Sutrop	884
Poem <i>Lumivalge</i> – Guillaume Apollinaire, tõlkinud Urmas Sutrop	888

Läti Lumivalgukeste muinasjutte

Neliteist Lumivalgukese muinasjutu läti varianti, tõlkinud Merle Vare, toimetanud Ilze Tälberga	891
--	-----

Eesti ja Lutsi Lumivalgukeste muinasjutte Eesti Kirjandus- muuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudest

Kakskümmend Lumivalgukese muinasjutu eesti varianti, toimetanud Inge Annom, Risto Järv ja Mairi Kaasik	925
1. Lumivalge – Tõstamaa khk	925
2. Lesenaese tütreke – Rõuge khk < Tarvastu khk	926
3. Kuningaruvvast ja seitsmest kullakajuje vellest – Karksi khk	934
4. Väega illos kunigatütär – Setomaa	937
5. (Pealkirjata muinasjutt) – Setomaa	943
6. Kolmõ velja sõsar – Setomaa	946
7. Vaenõlats – Setomaa	947
8. Jutus vaesõstlatsõst ja vanahalvast – Setomaa	948
9. Jutus kunigatütrest – Setomaa	950
10. (Pealkirjata muinasjutt) – Setomaa	950
11. (Pealkirjata muinasjutt) – Kolga-Jaani khk	955
12. (Pealkirjata muinasjutt) – Karksi khk	957
13. Kuningas – Haljala khk	957
14. (Pealkirjata muinasjutt) – Valjala khk	958
15. Nehvitikene – Põlva khk	958
16. Kuningaproua surm ja seitsmest bahateerist – Venemaa, Krasnojarski kraai	959
17. Kaupmehe tütar – Setomaa	965
18. Vaenõlats – Setomaa	968
19. Kaupmehe tütar sai kuningaprouaks – Jüri khk	971
20. Katstõistkümmend rüület – Setomaa	974

Kaks Lumivalgukese muinasjutu Lutsi varianti, toimetanud Inge Annom, Risto Järv ja Mairi Kaasik	981
1. (Pealkirjata muinasjutt)	981
2. Vaenelaps	985

Summary in English

The most beautiful woman in the world. Snow White tales – Urmas Sutrop	989
--	-----

Illustratsioonid

I. Elisabeth Nurmik. Ateljeefoto: Julius Heimberg-Körreveski koolinäidendi <i>Vanaema õpetus</i> (1924) tegelased Kärddlas 1925. a	7
II. Tundmatu kunstnik. Illustratsioonid vendade Grimmide raamatule <i>Lumivalguke</i> . Wilhelm Friedrich Eichhorn, tõlkija. Tallinn, 1877	57–72
III. Elo-Mai Mikelsaar. Originaalillustratsioonid muinasjuttudele:	
<i>Lumivalguke</i> – Vennad Grimmid	37
<i>Eliduc</i> – Marie de France	148
<i>Gracieuse ja Percinet</i> – Madame d'Aulnoi	203
<i>Lumivalguke</i> – Albert Ludwig Grimm	382
<i>Vilfriður Völufegri saaga</i> – Íón Árnason ja Sveinbjörn Guðmundsson	423
<i>Kristallkirst</i> – Thomas Frederick Crane	436
<i>Võlupeegel</i> – Arthur ja Albert Schott	508
<i>Kaks venda</i> – Ludwig Aurbacher	532
<i>Maailma kõige ilusam naine</i> – János Erdélyi	665
<i>Granaatõuna valdjas</i> – Maive Stokes	745
<i>Väike Päikesetüdruk (Surya Bai)</i> – Mary Frere	761
<i>Võlutud juuksenõelad</i> – Ignác Kúnos (Ignác Luszti)	792
<i>Lumivalgeke (Lumevalgeke)</i> – August Kitzberg	819
<i>Lumivalguke</i> – Läti muinasjutt nr 10	912
<i>Lesenaese tütrekene</i> – Eesti muinasjutt	929
<i>Vaenelaps</i> – Lutsi muinasjutt	986

**VENDEDE GRIMMIDE
LUMIVALGUKESSED
(LUMIVALGEKESSED)**

Lumivalgeke

Lumivalguke, ka: Õnnetu laps
(1808. aasta käsikiri)¹
Saksa keelest tõlkinud Urmas Sutrop

Oli kord talv ning taevast sadas lund, seal istus üks kuninganna *eebenipuust* akna juures ning õmbles, ta oleks üsna meelsasti last tahtnud. Ja kuni ta sellest mõtles, torkas ta kogemata endale nõelaga sõrme, nii et paar tilka verd langes lumele. Seejärel ta soovis ning lausus: „Ah oleks mul ometi laps, nii valge nagu see lumi, nii punapõskne nagu see punane veri ning nii mustasilmne kui see aknaraam!“

Varsti seejärel sai ta imekauni tütrekese, nii valge kui lumi, nii punase kui see veri, nii musta kui eeben ning tütrekest hakati kutsuma Lumivalgekeseks. Kuninganna oli kõige kaunim naine sellel maal, aga Lumivalgeke oli veel sada tuhat korda ilusam. Ja kui kuninganna oma peeglit küsis:

---

¹ Esimese teadaoleva muinasjuttude käsikirja koostasid vennad Grimmid 1808. aastal. Jacob Grimm saatis muinasjutud oma õpetajale Friedrich Carl von Savignyle. Need olid mõeldud ettelugemiseks Savigny 1805. aastal sündinud tütrele Bettinele. Muinasjuttude käsikirjast tehti kaks koopiat. Lumivalgekese muinasjutu käsikirja on (üंबर) kirjutanud Jeanette Hassenpflug. Mõnede autorite arvates aga Ferdinand Grimm (nt Hans-Jörg Uther (2013), *Handbuch uz den „Kinder-und Hausmärchen“ der Brüder Grimm*, lk 122. Berlin ja Boston: de Gruyter). Esimesel koopial on Jacob Grimmi käega lisatud pealkirjad „Schneewittchen, auch: das Unglückskind“ (Lumivalguke, ka: Õnnetu laps). Samuti on Jacob Grimm lisanud teksti sõna eebenipuust ning teinud märkusi teksti lõpuosas. Jacob Grimmi lisandused on tõlkes edasi antud kaldkirjas. Hilisemaid Lumivalgekese/Lumivalgukese trükiversioone töötles Wilhelm Grimm. „Lumivalgekese/Lumivalgukese/Õnnetu lapse“ algtekst (ja „Teine algus“) on kommenteeritult kättesaadav kahes järgmises allikas:

Wilhelm Schoof (1959), „Neue Urfassungen der Grimmschen Märchen (1808)“. *Zur Entstehungsgeschichte der Grimmschen Märchen. Bearbeitet unter Benutzung des Nachlasses der Brüder Grimm*, 136-138 ja 163-169. Hamburg: Dr. Ernst Hauswedell & Co.

Heinz Rölleke (1971), *Die älteste Märchensammlung der Brüder Grimm. Synopse der handschriftlichen Urfassung von 1810 und der Erstdrucke von 1812*, lk 380-384. (Bibliotheka Bodmeriana. Texte, 1.) Cologne-Genève: Fondation Martin Bodmer.

„Lumivalgekese“ muinasjutu 1810. aasta nn Olenbergi käsikirja tõlge eesti keelde on ilmunud raamatus Urmas Sutrop, koostaja ja tõlkija (2016), *Lumivalgukeste raamatuke*, lk 9–13. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus.

„Peeglike, peeglike seina peal,
kes on kõige kaunim naine kogu Inglite maal?“¹

siis peeglike vastas nii: „Kuninganna on kauneim, kuid Lumivalgeke on veel sada tuhat korda palju kaunim.“

Seda ei suutnud kuninganna rohkem taluda, sest ta tahtis olla kõige kaunim riigis. Kui nüüd kuningas oli ükskord sõtta läinud, laskis kuninganna kohe oma tõlla valmis panna ning käskis sõita kaugesse tumedasse metsa ja võttis Lumivalgeke kaasa. Selles metsas oli aga palju väga kauneid punaseid roose. Kui ta nüüd oma tütrekesega sellesse paika oli jõudnud, nõnda ütles ta talle: „Ah, Lumivalgeke, astu ometi välja ning korja mulle kauneid roose!“ Ja niipea, kui tüdruk sellele käsule kuuletudes tõllast välja oli astunud, veeresid rattad suurema kiirusega edasi, aga kuninganna oli kõik nii korraldanud, *sest ta lootis, et metsloomad söövad tüdruku varsti ära.*

Kui nüüd Lumivalguke suures metsas ihuüksinda oli, nuttis ta nii väga ja läks ikka edasi ja edasi ning väsis väga ära, kuni ta lõpuks jõudis ühe väikese majakese ette. Majakeses elas seitse päkapikku, kes polnud aga parajasti kodus, vaid olid kaevandusse läinud. Kui Lumivalgeke tuppa astus, oli seal kohe laud ning laual oli seitse taldrikut ja nende juures 7 lusikat, 7 kahvlit, 7 nuga ja 7 klaasi ning kaugemal oli toas seitse voodikest. Ning Lumivalgeke sõi igalt taldrikult natuke juurvilja ja leiba ning jõi sinna juurde igast klaasikesest ühe lonksu ning tahtis lõpuks väsinult magama minna. Ta proovis aga kõiki voodikesi, kuid ei leidnud ühtki sobivat, kuni viimaseni, kus ta jäi lamama.

Kui nüüd seitse päkapikku oma päevatöölt koju pöördusid, siis rääkis igaüks:

„Kes on minu taldrikukeselt söönud?“

„Kes on minu leivakest võtnud?“

„Kes on minu kahvlikesega söönud?“

„Kes on minu noakesega lõiganud?“

„Kes on minu peekrikesest joonud?“

Ja seejärel ütles esimene päkapikk:

„Kes on nüüd minu voodikeses olnud?“

Ja teine ütles: „Oi, minu omas on ka keegi lamanud.“ Ja kolmas ka ning neljas samuti, ja nõnda edasi, kuni nad lõpuks seitsmendast voodist leidsid Lumivalge-

¹ Inglite maa, originaalis *Engelland* = *Land der Engel*, mis on varasem Saksamaa poeetiline nimetus. Vt nt Wilhelm Mannhardt (1858), *Germanische Mythen, Forschungen*, lk 326 jj. Berlin: Ferdinand Schneider.

kese lamamas. See meeldis neile aga nii hästi, et nad lasksid tal halastusest lamama jääda ning seitsmes päkapikk pidi kuuenda juures, nii hästi kui ta sai, hakkama saama.

Kui nüüd Lumivalgeke oli järgmisel hommikul välja maganud, küsisid päkapikud temalt, kuidas ta siia tuli, ning ta jutustas neile kõigest: et kuningannast ema oli ta üksinda metsa jätnud ja edasi sõitnud. Päkapikud tundsid talle kaasa ning palusid tal endi juurde jääda ja neile toitu valmistada, kui nad kaevandusest välja tulevad. Siiski pidi ta kuninganna suhtes ettevaatlik olema ja mitte kedagi majja sisse laskma.

Kui nüüd kuninganna kuulis, et Lumivalgeke oli 7 päkapiku juures ega olnud metsas otsa saanud, tõmbas ta kohe selga vana kaubitseja rõivad ja läks maja juurde ning palus, et teda kaubaga sisse lastaks. Lumivalgeke ei tundnud teda üldse ära ning ütles aknast: „Ma ei tohi kedagi sisse lasta.“ Seepeale ütles kaubitsejaeit õrnalt: „Aga vaata, armas laps, missuguseid toredaid nõõrimispaelu mul on, ning ma jätan need sulle täitsa poolmuidu!“ Lumivalgeke mõtles aga: „Paelu on mul väga vaja ja sellest pole küll midagi halba, kui ma naise sisse lasen, ma saan head kaupa teha.“ Ta tegi ukse lahti ning ostis paelu. Ja kui ta neid ostnud oli, siis hakkas kaubitseja kohe rääkima: „Aga ei, kuidas oled sa oma pihiku nii lõdvalt nõõrinud, kuidas see sul üldse seljas püsib, tule, ma nõõrin su pihiku paremini kinni.“ Seejärel võttis vana naine, kes oli aga hoopis kuninganna, nõõrimispaelad ning nõõris neid nii kõvasti, et Lumivalgeke surnult maha langes. Seejärel läks ta minema.

Kui päkapikukesed koju tulid ja Lumivalgekest lebamasa nägid, arvasid nad kohe, kes seal oli olnud ning sõlmsid paelad ruttu lahti, nii et ta jälle teadvusele tuli. Nad noomisid, et ta edaspidi paremini ette vaataks.

Seepeale, kui kuninganna sai teada, et tema tütreke on jälle elus, ei saanud ta enam rahu ning tuli uuesti petlike rõivastega majakese juurde ja tahtis Lumivalgekesele suurepäraselt kammi müüa. Ja kuna see kamm talle väga meeldis, siis lasi ta end eksitada ning tegi ukse lukust lahti, ja vanaeit astus sisse ning hakkas tema kollaseid juukseid kammima ja torkas kammi juustesse, kuni ta nagu surnu kukkus. Kui 7 päkapikku koju tulid, siis leidsid nad eest lahtise ukse ja Lumivalgekesese maas lamamas. Nad said kohe aru, kes selle nurjatuse korda oli saatnud. Nad tõmbasid kammi kohe juustest välja ning Lumivalgeke ärkas jälle ellu. Nad ütlesid talle aga, et kui ta end veel korra petta laseb, siis ei saa nad teda enam aidata.

Kuninganna oli aga väga vihane, kui ta aru sai, et Lumivalgeke oli jälle ellu ärganud ning riietas end kolmandat korda talueideks ning võttis kaasa ühe õuna, millest pool oli mürgitatud, just punane pool. Lumivalgeke hoidus naisele ust lahti tegemast. Eit aga ulatas õuna läbi akna sisse ning oskas end *nii* hästi

varjata, et keegi midagi ei märganud. Lumivalgeke hammustas ilusat õuna sellest küljest, mis oli punane, ning kukkus surnult põrandale. Kui 7 päkapikku koju tulid, siis ei saanud nad enam kuidagi aidata ning nad olid väga kurvad ja tundsid suurt südamevalu. Nad asetasid Lumivalgekese klaasist kirstu, kus ta säilitas oma senise väljanägemise. Nad kirjutasid kirstule tema nime ja päritolu ning valvasid selle juures hoolsalt päeval ja ööl.

Ühel päeval pöördus kuningas, Lumivalgekese isa, oma riiki tagasi ja pidi just läbi selle metsa minema, kus elasid 7 päkapikku. Kui ta nüüd kirstu ja selle pealiskirja märkas, tundis ta kohe suurt kurbust oma kalli tütre surma puhul. Aga õnneks olid tema kaaskonnas väga kogenud arstid, kes palusid päkapikke, et nad surnukeha neile annaksid, võtsid selle ning kinnitasid kõie toa nelja nurka, ja Lumivalgeke oligi jälle tagasi elus. Seejärel läksid kõik koju tagasi. Lumivalgeke abiellus nägusa printsiga. Pulmas aeti tules hõõguma tuhvlipaar, mille kuninganna pidi jalga panema ja nendes end surnuks tantsima.

Sulustatud lõpp¹ on valesti ja puudulikult jutustatud. Teisel juhul koputasid päkapikud väikeste võluhaamrikestega kolmkümmend kaks korda uksele ja tegid Lumivalgekese niiviisi jälle elusaks.

Ma ei tea seda aga õigesti – paras ports ainet on ka Musäuse Richildes.²

Teine algus

Ükskord elasid-olid krahv ja krahvinna, kes sõitsid koos ja sõitsid kolmest valgest lumehangest mööda, mispeale krahv ütles: „Ma soovin endale tüdrukut, kes oleks nii valge nagu see lumi.“ Nad sõitsid edasi ning jõudsid kolme punase verega täidetud auguni, siis krahv soovis ja ütles: „Oleks mul tüdruk, kelle põsed oleksid nii punased nagu see veri.“ Varsti pärast seda lendasid neist üle kolm süsimusta ronka ja krahv soovis jälle tüdrukut, kelle juuksed oleksid nii mustad nagu need rongad. Viimaks astus neile vastu tüdruk, nii valge nagu lumi, nii punane nagu veri ja must nagu ronk, ja see oli Lumivalgeke. Krahv laskis tal kohe tõlda istuda, kuid krahvinna ei vaadanud sellele hea meelega. Aga krahvinna ei teadnud, mida teha, ning pillas hoobilt kinda tõllast välja ning käskis Lumivalgekesel selle üles korjata. Kohe kui ta välja oli läinud, kihutas tõld suure kiirusega edasi jne.

¹ Jacob Grimm oli muinasjutu viimase lõigu ette joonistanud loogelise sulu.

² Johann Karl August Musäus (1872), „Richilde“. Raamatus *Volksmärchen der Deutschen*. Erster Theil, lk 90–163. Gotha: bey Carl Wilhelm Ettinger. Vt ka „Richilde“ tõlget eesti keelde siinses väljaandes.

Lumivalguke (Lumivalgeke)

(1812. aasta esmatrükk)¹
Saksa keelest tõlkinud Urmas Sutrop

Oli kord kesktalv ning lumehelbed langesid taevast nagu suled, seal istus üks kuninganna akna juures, millel olid mustast eebenipuust raamid, ning õmbles. Ja kui ta seal õmbles ja lund vaatas, torkas ta endale nõelaga sõrme ning kolm tilka verd langes lumele. Ja kuna punane nägi valgel nii ilus välja, siis mõtles ta: „Ah oleks mul ometi laps, nii valge nagu lumi, nii punane nagu veri ning nii must nagu need raamid.“ Ja varsti seejärel sai ta tütrekese, nii valge kui lumi, nii punase kui veri ja nii musta kui eebenipuu, ning seepärast hakati teda kutsuma Lumivalgukeseks. Kuninganna oli kõige kaunim kogu maal ning väga uhke oma ilu üle. Tal oli ka peegel, mille juurde ta igal hommikul astus ning küsis:

„Peeglike, peeglike seina peal,
kes on kõige kaunim naine kogu maal?“

Ja peeglike vastas alati: „Teie, kuninganna, olete kauneim naine maal.“ Ning ta teadis alati kindlalt, et keegi maailmas ei olnud temast kaunim. Aga Lumivalguke kasvas suureks. Ja kui ta seitsmeaastaseks sai, siis oli ta nii kaunis, et ta ületas ilu poolest isegi kuningannat. Ja kui kuninganna oma peeglilt küsis:

„Peeglike, peeglike seina peal,
kes on kõige kaunim naine kogu maal?“,

siis ütles peegel:

„Kuninganna, te olete siin kõige kaunim,
aga Lumivalguke on veel tuhat korda ilusam kui teie!“

---

¹ Brüder Grimm (1812), „Sneewittchen (Schneeweißchen)“. *Kinder- und Haus-Märchen*, 1. tr, 1. kd, lk 238–250. (Große Ausgabe.) Berlin: Realschulbuchhandlung.

Kui kuninganna kuulis peeglit nõnda rääkimas, muutus ta kadedusest kahvatuks. Sellest hetkest peale vihkas ta Lumivalgukest. Ja kui ta teda nägi ja mõtles, et see on tema süü, et ta pole enam kõige kaunim kogu maailmas, läks tal kops üle maksa. Nii ei jätnud kadedus teda rahule. Ta kutsus jahimehe ja ütles talle: „Vii Lumivalguke siit ära metsa, mõnda kaugesse üksildasse paika, torka ta surnuks ning too tõenduseks tema kopsud ja maks kaasa, ma tahan neid soolaga keeta ja süüa.“ Jahimees võttis Lumivalgukese ja viis ta ära metsa. Kui ta aga oma jahinoa välja tõmbas ja just torgata tahtis, hakkas Lumivalguke nutma ja palus nii väga, et ta jätaks ta ellu, ta ei tule kunagi tagasi, vaid jookseb metsas kaugemale. Jahimees halastas talle, kuna ta oli nii ilus, ja mõtles: metsloomad söövad ta varsti niikuinii ära, mul on hea meel, et ma teda tapma ei pea. Ja kuna parajasti tuli joostes noor metskult, siis torkas ta selle surnuks, võttis kopsud ja maksa välja ning viis need tõenduseks kuningannale, kes keetis neid soolaga ja sõi need ära ning arvas, et ta on Lumivalgukese kopsud ja maksa ära söönud.

Lumivalguke oli aga suures metsas ihuüksi, nii et tal hakkas üsna hirm ning ta hakkas jooksuma, ta jooksis kogu päeva üle teravate kivide ja läbi okaspõõsaste. Lõpuks, kui päike hakkas juba loojuma, jõudis ta väikese majakeseni. Majake kuulus seitsmele päkapikule, kes polnud aga kodus, vaid olid hoopis kaevandusse läinud. Lumivalguke läks sisse ning leidis, et kõik on väike, aga armas ja puhas. Toas seisis lauake, sellel oli seitse väikesest taldrikut, nende juures seitse lusikakest, seitse noakest ja kahvlikest, seitse peekrikest ning seinä ääres seisis üksteise kõrval seitse värskelt ülestehtud voodikest. Lumivalguke oli näljane ja janune, ta sõi igalt taldrikukeselt natuke juurvilja ja leiba, jõi igast klaasikesest lonksu veini, ja kuna ta oli nii väsinud, siis ta tahtis magama minna. Siis proovis ta üksteise järel seitset voodikest, kuid ei leidnud ühtki sobivat, kuni seitsmendani, kuhu ta heitis pikali ja jäi magama. Kui oli öö, tulid seitse päkapikku töölt koju ja süütasid seitse peergu põlema ning nägid, et keegi on nende majas olnud. Esimene ütles: „Kes on minu toolikesel istudes söönud?“ Teine: „Kes on minu taldrikukeselt söönud?“ Kolmas: „Kes on minu leivakest naksanud?“ Neljas: „Kes on minu juurviljakesi söönud?“ Viies: „Kes on minu kahvlikest kasutanud?“ Kuues: „Kes on minu noakesega lõiganud?“ Seitsmes: „Kes on minu peekrikesest joonud?“ Seejärel vaatas esimene ringi ning ütles: „Kes on minu voodikeses olnud?“ Teine: „Oi, kas minu omas on ka keegi lamanud?“ Ja nõnda edasi kuni seitsmendani, kes oma voodikesse vaadates leidis sealt Lumivalgukese, kes lamas ja magas. Kõik päkapikud tulid joostes ja hüüatasid imestusest, nad võtsid seitse peerutuld kaasa ning silmitsesid Lumivalgukest. Nad hüüdsid „Oh, sa mu Jumal! Oh, sa mu Jumal! Kui ilus ta on!“ Nad tundsid sellest suurt rõõmu, nad ei äratanud teda üles ning lasid tal

voodikesse jääda. Seitsmes päkapikk pidi aga oma seltsiliste juures magama, igaühe juures tunni, ja nii oligi öö läbi.

Kui nüüd Lumivalguke üles ärkas, küsisid nad temalt, kes ta on ja kuidas ta nende majja oli tulnud. Seepeale jutustas ta neile, kuidas ema oli tahtnud teda ära tappa, jahimees aga talle elu kinkinud ja kuidas ta terve päeva oli jooksnud ning lõpuks nende majakesse oli jõudnud. Päkapikud tundsid talle kaasa ning ütlesid: „Kui sa tahad meie majapidamises talitada ning keeta, õmmelda, voodideid teha, pesta ja kududa, samuti kõik korras ja puhas hoiad, siis võid sa meie juurde jääda ning sul ei pea millestki puudus olema. Õhtuks tuleme koju, siis peab söök valmis olema, päeval oleme aga kaevanduses ja kaevandame kulda, siis oled sa üksi; hoia end ainult kuninganna eest ja ära lase kedagi sisse.“

Kuninganna aga uskus, et ta on jälle kõige kaunim maal, astus hommikul peegli ette ja küsis:

„Peeglike, peeglike seina peal,
kes on kõige kaunim naine kogu maal?“

Siis peegel vastas jälle:

„Kuninganna, teie olete küll kõige kaunim siin,
aga Lumivalguke seitsme mäe taga
on veel tuhat korda ilusam kui teie!“

Kui kuninganna seda kuulis, siis ta ehmatas ning sai aru, et ta oli petta saanud ning jahimees polnud Lumivalgukest tapnud. Kuna aga seitsme mäe taga kedagi peale seitsme päkapiku ei elanud, siis teadis ta kohe, et Lumivalguke oli nende juurde pääsenud. Ta haudus kohe uue plaani, kuidas Lumivalgukest ära tappa, sest seni, kuni peegel ei ütle, et tema on kauneim naine kogu maal, ei leia ta üldse rahu.

Kuna ta ei saanud milleski kindel olla, siis riietus ta ise vanaks kaubitsejaks, värvis oma näo nii ära, et mitte üks inimene teda ära ei tundnud ning läks päkapikkude maja juurde. Ta koputas uksele ja hüüdis: „Tehke lahti, tehke lahti, ma olen vana kaubitseja, mul on head kaupa müügiks.“ Lumivalguke vaatas aknast: „Mis teil siis on?“ – „Nöörimispaelad, armas laps,“ vastas vanaeit ning võttis ühe välja. See oli punutud kollasest, punasest ja sinisest siidist. „Kas sa tahad seda?“ – „Oh jaa,“ ütles Lumivalguke ning mõtles, et selle hea vana naise võib ta küll sisse lasta, tema kavatsused on ausad. Tegi siis ukse lahti ning ostis endale nöörimispaelad. „Aga kuidas oled sa oma pihiku nii lõdvalt nõörinud,“ ütles vanaeit, „tule, ma nõörin su pihiku paremini kinni.“ Lumivalguke astus tema

ette, misjärel ta võttis nõõrimispaelad ning nõõris ja nõõris neid nii kõvasti, et Lumivalgukesel jäi hing kinni, kuni ta surnult maha langes. Seejärel oli ta rahul ja läks minema.

Varsti pärast seda saabus öö ning seitse päkapikku tulid koju, nad kohkusid väga, kui nad leidsid Lumivalgukese põrandal lamamas, nagu oleks ta surnud. Nad tõstsid ta üles ning nägid kohe, et ta oli väga kõvasti kinni nõõritud. Nad lõikasid nõõrimispaelad pooleks, siis Lumivalguke kõigepealt hingas ning oli jälle elus. „See polnud keegi muu kui kuninganna,“ ütlesid nad, „ta tahtis sult elu võtta, hoia ennast ning ära lase enam ühtegi inimest sisse.“ Kuninganna küsis aga peeglit:

„Peeglike, peeglike seina peal
kes on kauneim naine kogu maal?“

Peegel vastas:

„Kuninganna, teie olete kauneim siin,
aga Lumivalguke seitsme päkapiku juures
on tuhat korda ilusam kui teie.“

Ta kohkus nii, et tal jäi süda seisma, kuna ta nägi, et Lumivalguke oli jälle elus. Seejärel mõtles ta terve päeva ja öö, kuidas ta saaks teda siiski haneks tõmmata. Ta mürgitas ühe kammi, riietas end täiesti teiseks ning läks jälle välja. Ta koputas uksele, Lumivalguke aga hüüdis: „Ma ei tohi kedagi sisse lasta.“ Siis võttis ta kammi välja. Ja kui Lumivalguke selle sära nägi ning koputaja keegi täitsa võõras oli, siis tegi ta ukse siiski lahti ning ostis talt kammi. „Tule, ma kamin sind ka,“ ütles kaubanaine. Vaevalt oli aga kamm Lumivalgukese juukseid puudutanud, kui ta maha kukkus ning oli surnud. „Nüüd jääd sa lebama,“ ütles kuninganna, kelle süda oli kole kergeks muutunud, ning läks koju. Päkapikud tulid aga õigel ajal, nägid, mis oli juhtunud, ning tõmbasid kammi juustest välja. Siis tegi Lumivalguke silmad lahti ja oli jälle elus. Ta töötas päkapikkudele, et ta ei lase kindlasti enam kedagi sisse. Kuninganna seisis oma peegli ette:

„Peeglike, peeglike seina peal
kes on kauneim naine kogu maal?“

Peegel vastas „Kuninganna, teie olete kauneim siin, aga Lumivalguke seitsme päkapikukese juures on tuhat korda kaunim kui teie.“ Kui kuninganna seda jälle kuulis, värises ja võbises ta raevust. „Ja Lumivalguke peab uuesti surema, isegi

kui see minu elu maksab!“ Siis läks ta oma kõige salajasemasse tuppa ja keegi ei tohtinud tema ette ilmuda. Ja seal valmistas ta mürgise-mürgise õuna, mis oli väljapoolt ilus ja punapõskne. Igaühel, kes seda nägi, tekkis selle järele himu. Seejärel riietas ta end talunaiseks, läks päkapikkude maja juurde ning koputas. Lumivalguke piilus ja ütles: „Ma ei tohi ühtegi inimest sisse lasta, päkapikud keelasid selle täiesti ära.“ – „Niisiis, kui te ei taha,“ ütles talunaine, „ei saa ma teid sundida, aga õuntest tahan ma küll lahti saada, seepärast kingin ma teile ühe prooviks.“ – „Ei, ma ei tohi ka ühtegi kingitud asja vastu võtta, päkapikud ei soovi seda.“ – „Te võite karta, jah, ma lõikan õuna pooleks ja süüan ühe poole ise ära, kuid ilusa punase põse saate endale!“ Õun oli aga nii osavasti töödelatud, et ainult punane pool oli mürgine. Lumivalguke nägi, et talunaine seda ise sõi, ning tema isu läks seepeale ikka suuremaks, ta lasi lõpuks teise õunapoole endale läbi akna ulatada. Ta hammustas õuna, kuid vaevalt oli tal pala suus, kui ta surnult maha kukkus.

Kuninganna aga rõõmustas, läks koju ning küsis peeglit:

„Peeglike, peeglike seina peal,
kes on kauneim naine kogu maal?“

Peegel vastas:

„Teie, kuninganna,
olete kauneim naine maal.“

„Nüüd saan ma rahu,“ ütles ta, „kuna ma olen jälle kauneim maal ning seekord jääb Lumivalguke kindlasti surnuks.“

Päkapikud tulid õhtul kaevandusest koju, kuid seal lamas armas Lumivalguke põrandal ja oli surnud. Nad nõõrisid ta paelad lahti ning vaatasid, kas tema juustes midagi mürgist leida pole, see kõik ei aidanud aga üldse, nad ei suutnud teda enam ellu äratada. Nad panid ta surnulavatsile, istusid kõik seitsmekesi selle juurde ning nutsid ja nutsid kolm päeva järjest. Siis tahtsid nad teda maha matta, aga nad nägid, et ta paistab ikka veel värske ja üldsegi mitte nagu surnu, ja et tal on ikka veel ilusad punased põsed. Seepeale lasksid nad valmistada klaasist kirstu, panid ta sinna sisse, nii et teda hästi näha oleks, kirjutasid kirstule kuldsete tähtedega tema nime ja päritolu ning üks neist jäi iga päev koju ja valvas Lumivalgukest.

Nii lamas Lumivalguke kaua-kaua aega kirstus ning ei lagunenu, oli hoopis nii valge nagu lumi ja nii punane nagu veri. Ja kui ta oleks saanud oma silmad lahti teha, oleksid need olnud nii mustad nagu eebenipuu, sest ta lamas seal,

nagu ta magaks. Ükskord tuli noor prints päkapikkude maja juurde ja tahtis seal ööbida. Ja kui ta tuli tuppa ja nägi Lumivalgukest klaaskirstus lamamas, millele seitse peergu nii hästi valgust heitsid, ei saanud tal tema ilu vaatamisest küll, ning ta luges kuldset kirja ja nägi, et see oli kuningatütar. Siis palus ta päkapikke, et nad kirstu koos surnud Lumivalgukesega talle müüksid. Päkapikud ei tahtnud seda aga üldse, ka kogu maailma kulla eest mitte. Seejärel palus prints, kas nad ei tahaks Lumivalgukest talle kinkida, kuna ta ei suuda ilma teda nägemata elada ning ta tahab teda nii hoida ja sügavalt austada nagu oma ilmatuma kallimat. Sellest muutusid päkapikud kaastundlikuks ning andsid talle kirstu. Prints lasi selle oma lossi kanda ja oma tuppa asetada. Ta ise istus terve päeva kirstu juures ega suutnud oma silmi ära pöörata. Ja kui ta pidi välja minema ega saanud Lumivalgukest näha, muutus ta kurvaks. Ning ta ei suutnud muidu palagi süüa, kui kirst ei seisnud tema kõrval. Teenrid aga, kes pidid alati kirstu kaasas kandma, olid selle peale väga kurjad. Aga üks neist tegi korraks kirstu lahti, tõstis Lumivalgukese üles ja ütles: „Sellise surnud tüdruku pärast vaeatakse meid terve päev,“ ning andis talle käega obaduse vastu selga. Seepeale tuli ilge õunatükk, mida tüdruk hammustanud oli, kurgust välja, ja siis oligi Lumivalguke jälle elus. Siis läks ta printsi juurde, kes ei teadnud üldse, mida ta rõõmust tegema peaks, kui tema armas Lumivalguke on elus. Ja nad istusid koos söögilauda ning sõid rõõmust. Teisel päeval korraldati pulmad, kuhu kutsuti ka Lumivalgukese jumalakartmatu ema. Kui ta nüüd hommikul oma peegli ette astus ja kõneles:

„Peeglike, peeglike seina peal,
kes on kauneim naine kogu maal?“

Siis vastas peegel: „Kuninganna, teie olete kauneim siin, aga noor kuninganna on tuhat korda ilusam kui teie!“ Kui ta seda kuulis, ehmatas ta ning oli seetõttu nii murelik, murelik, et ta ei suutnud midagi öelda. Siiski tärkas temas kadedus, nii et ta soovis pulmas noort kuningannat näha. Ja kui ta kohale tuli, siis ta nägi, et see oli Lumivalguke. Siis aeti rauast tuhvliid tulel hõõguma. Kuninganna pidi need jalga panema ja nendega tantsima. Tema jalad põlesid armutult ära, kuid ta ei tohtinud enne lõpetada kui ta oli end surnuks tantsinud.

Lumivalguke

(1854. aasta redaktsioon, 1857. aasta seitsmes ja viimane Grimmide poolt redigeeritud trükk)¹
Saksa keelest tõlkinud Urmas Sutrop

Oli kord kesktalv ning lumehelbed langesid taevast nagu suled, seal istus üks kuninganna akna juures, millel olid mustast eebenipuust raamid, ning õmbles. Ja kui ta seal õmbles ja lund vaatas, torkas ta endale nõelaga sõrme ning kolm tilka verd langes lumele. Ja kuna punane nägi valgel lumel nii ilus välja, mõtles ta endamisi „Ah oleks mul laps, nii valge nagu lumi, nii punane nagu veri ning nii must nagu raamide puit.“ Varsti seejärel sai ta tütrekese, kes oli nii valge kui lumi, nii punane kui veri ja nii mustade juustega kui eebenipuu, ning seepärast hakati teda kutsuma Lumivalgukeseks (Lumivalgekeseks). Ja kui laps oli sündinud, siis kuninganna suri.

Aasta pärast võttis kuningas teise kaasa. Ta oli ilus naine, aga ta oli uhke ja õelutsev ning ta ei võinud kannatada, et keegi võiks teda ilu poolest ületada. Tal oli imepärane peegel. Kui ta selle ette astus ning ennast sealt vaatas, ütles ta:

„Peeglike, peeglike seina peal,
kes on kauneim kogu maal?“

Peegel vastas nii:

„Kuninganna, teie olete kauneim sellel maal.“

Siis oli kuninganna rahul, sest ta teadis, et peegel ütles tõtt. Aga Lumivalguke kasvas suureks ning muutus kogu aeg ilusamaks. Ja kui ta seitsmeastaseks sai, siis oli ta nii kaunis nagu selge päev ja ilusam kui kuninganna ise. Ja kui kuninganna ükskord oma peeglilt küsis:

„Peeglike, peeglike seina peal,
Kes on kauneim kogu maal?“

---

¹ Brüder Grimm (1857), „Sneewittchen“. *Kinder- und Haus-Märchen*, 7. tr, 1. kd, lk. 264–273. (Große Ausgabe.) Göttingen: Verlag der Dieterich'schen Buchhandlung.

vastas see nii:

„Kuninganna, teie olete küll kauneim siin,
aga Lumivalguke on tuhat korda ilusam kui teie.“

Siis kuninganna kohkus ning muutus kadedusest kollaseks ja roheliseks. Sellest hetkest läks tal iga kord, kui ta Lumivalgukest silmas, kops üle maksa, nii vihkas ta tüdrukut. Ning kadedus ja kõrkus kasvasid tema südames nagu umbrohi ikka kõrgemaks, nii et tal ei olnud enam päeval ega öösel rahu. Siis kutsus ta jahimehe ja ütles: „Vii Lumivalguke siit ära metsa, ma ei taha teda rohkem oma silmade ees näha. Sa pead ta tapma ning mulle tõenduseks tema kopsud ja maksa kaasa tooma.“ Jahimees kuuletus ja viis tüdruku ära. Ja kui ta jahinoa välja tõmbas ning Lumivalgukese puhas süda sellest murduda tahtis, hakkas tüdruk nutma ja ütles: „Oh, armas jahimees, jäta mulle minu elu. Ma jooksen metsikusse metsa ja ei tule enam iial koju.“ Ja kuna ta oli nii ilus, siis jahimees halastas talle ja ütles: „Jookse siis sinna, sa vaene laps.“ – „Metsloomad söövad su varsti niikuinii ära,“ mõtles ta, ja samas tundis ta, nagu oleks tal kivi südamele langenud, kuna ta teda tapma ei pidanud. Ja kui parajasti tuli karates noor metskult, veristas ta selle ning võttis kopsud ja maksa kaasa ning viis need tõenduseks kuningannale. Kokk pidi neid soolaga keetma ning õel vanaeit sõi need ära ja arvas, et ta on ära söönud Lumivalgukese kopsud ja maksa.

Nüüd oli vaene laps suures metsas ihuüksi, ja tal hakkas nii hirm, et ta nägi puude kõiki lehti ega teadnud, mida ta peaks tegema. Siis hakkas ta jooksmas ja jooksis üle teravate kivide ja läbi okaspõõsaste. Ja metsloomad hüppasid temast mööda, aga nad ei teinud talle midagi. Ta jooksis niikaua, kuni jalad kandsid, kuni õhtu kätte jõudis. Siis nägi ta väikest majakest ning astus sisse, et puhata. Majakeses oli kõik väike, aga nii kaunis ja puhas, et midagi polnud öelda. Seal seisis valge kattega lauake seitsme väikese taldrikuga, iga taldrikuke oma lusikakesega, eemal seitse noakest ja kahvlikest ning seitse peekrikest. Seina ääres oli üksteise kõrval seitse voodikest, mis olid üles tehtud ja lumivalgete linadega kaetud. Lumivalguke, kuna ta oli nii näljane ja janune, sõi igalt taldrikukeselt natuke juurvilja ja leiba, jõi igast peekrikesest lonksu veini, sest ta ei tahtnud ainult ühelt kõike ära võtta. Seejärel, kuna ta oli nii väsinud, heitis ta ühte voodikesse, aga ükski ei sobinud. Üks oli liiga pikk, teine liiga lühike, kuni lõpuks seitsmes oli paras: ja sinna jäi ta lamama, palus jumalat ning jäi magama. Kui oli pimedaks läinud, tulid majakese peremehed koju. Need olid seitse päkapikku, kes mägedes maaki peeneks hakkisid ja kaevandasid. Nad süütasid seitse peergu, ja kui nüüd läks majakeses valgeks, nägid nad, et seal oli keegi olnud, sest kõik ei olnud enam nii korras nagu nad jätnud olid. Esimene ütles: „Kes on

minu toolikesel istudes söönud?“ Teine: „Kes on minu taldrikukeselt söönud?“ Kolmas: „Kes on minu leivakest naksanud?“ Neljas: „Kes on minu juurviljakesi söönud?“ Viies: „Kes on minu kahvlikest kasutanud?“ Kuues: „Kes on minu noakesega lõiganud?“ Seitsmes: „Kes on minu peekrikesest joonud?“

Seejärel vaatas esimene ringi ning nägi, et tema voodil oli väike lohk, siis ta ütles: „Kes on minu voodikeses olnud?“ Teised tulid joostes ning hüüdsid „Minu voodis on ka keegi lamanud.“ Seitsmes aga, kui ta oma voodit nägi, märkas Lumivalgukest, kes seal lamas ja magas. Siis kutsus ta teised, kes tulid jook-suga kohale ja hüüatasid imestusest. Nad võtsid oma seitse peerutuld kaasa ning valgustasid Lumivalgukest. „Oh, sa mu Jumal! Oh, sa mu Jumal!“ hüüdsid nad. „Kui ilus laps!“ Nad tundsid nii suurt rõõmu, nad ei äratanud teda üles ning lasid tal voodikeses edasi magada. Seitsmes päkapikk magas aga oma seltsiliste juures, igäihe juures tunni ja nii oligi öö läbi.

Kui saabus hommik, ärkas Lumivalguke üles ja kui ta seitset päkapikku nägi, siis ta kohkus. Nad olid aga sõbralikud ning küsisid: „Kuidas sind kutsutakse?“ – „Mind kutsutakse Lumivalgukeseks,“ vastas ta. „Kuidas sa meie majja tulid?“ pärisid päkapikud edasi. Siis ta jutustas neile, et tema võõrasema oli tahtnud teda lasta ära tappa, jahimees aga oli talle elu kinkinud ja siis oli ta terve päeva jooksnud, kuni ta lõpuks nende majakese oli leidnud. Päkapikud ütlesid: „Kui sa tahad meie majapidamises talitada, keeta, aset teha, pesta, õmmelda ja kududa, kõik korras ja puhas hoida, siis võid sa meie juurde jääda ning sul ei pea mil-lestki puudus olema.“ – „Jah, kogu südamest,“ vastas Lumivalguke ning jäi nende juurde. Ta hoidis nende maja korras. Hommikuti läksid nad mägedesse ning otsisid maaki ja kulda, õhtuti tulid nad jälle, ja siis pidi söök valmis olema. Päev läbi oli tüdruk üks, siis hoiatasid tublid päkapikud teda ja ütlesid: „Hoi end oma võõrasema eest, ta saab varsti teada, et sa siin oled. Ära lase kedagi sisse!“

Kuninganna aga uskus, et on söönud ära Lumivalgukese kopsud ja maksa, pärast seda ei mõelnud midagi muud, kui et ta on jälle esimene ja kõige kaunim, astus oma peegli ette ning küsis:

„Peeglike, peeglike seina peal,
kes on kõige kaunim naine kogu maal?“

Siis peegel vastas jälle:

„Kuninganna, teie olete küll kõige kaunim siin,
aga Lumivalguke seitsme mäe taga seitsme päkapiku juures
on veel tuhat korda ilusam kui teie!“

Siis ta ehmatas, kuna ta teadis, et peegel ei kõnele kunagi valet, ning sai aru, et jahimees oli teda petnud ja Lumivalguke on ikka elus. Ning siis ta mõtles ja mõtles uuesti, kuidas ta teda tappa võiks. Sest kuni ta ei olnud kõige kaunim kogu maal, ei andnud kadedus talle rahu. Ja kui ta lõpuks midagi välja mõtles, värvis ta oma näo ning riietus nagu vana kaubitseja. Teda ei olnud enam võimalik ära tunda. Sellisel kujul läks ta üle seitsme mäe seitsme päkapiku juurde, koputas uksele ja hüüdis: „Müüa ilusad asjad, müüa!“ Lumivalguke vaatas aknast välja ja hüüdis: „Tere päevast, armas naine, mis teil müüa on?“ – „Head kaupa, ilusat kaupa,“ vastas ta, „igat värvi nõõrimispaelad,“ ning võttis ühe välja, mis oli punutud kirjust siidist. „Selle ausa naise võin ma sisse lasta,“ mõtles Lumivalguke, tegi ukse riivist lahti ja ostis endale kenad nõõrimispaelad. „Laps,“ ütles vana naine, „kuidas sa välja näed! Tule, ma seon su pihikupaelad ometi korralikult kinni.“ Lumivalguke ei oodanud mingit valskust, seisis tema ette ning laskis oma pihikut uute paeladega nõõrida. Aga vana naine nõõris kärvesti ja nii kõvasti, et Lumivalgukesel jäi hing kinni ja ta langes maha nagu surnu. „Nüüd oled sa kõige kaunim olnud,“ ütles ta ja kiirustas minema.

Natuke pärast seda, tulid seitse päkapikku õhtul koju, aga kuidas nad kohkusid, kui nad nägid oma armsat Lumivalgukest maas lamamas. Ja ta ei liikunud ega liigutanud end, nagu oleks ta surnud. Nad tõstsid ta üles ning nägid, et ta oli liiga kõvasti kinni nõõritud, nad lõikasid nõõrimispaelad puruks. Seejärel hakkas ta natuke hingama ning muutus jälle elavamaks. Kui päkapikud kuulsid, mis oli juhtunud, ütlesid nad: „Vana kaubanaine polnud keegi muu kui jumalakartmatu kuninganna: hoi a ennast ning ära lase ühtegi inimest sisse, kui me sinuga ei ole.“ Kuri vanaeit aga, kui ta oli koju jõudnud, läks peegli ette ja küsis:

„Peeglike, peeglike seina peal
kes on kauneim kogu maal?“

Peegel vastas seejärel nagu varem:

„Kuninganna, teie olete küll kauneim siin,
aga Lumivalguke seitsme mäe taga seitsme päkapiku juures
on veel tuhat korda ilusam kui teie.“

Kui ta seda kuulis, kohkus ta nii, et tal jäi süda seisma, sest ta nägi hästi, et Lumivalguke oli jälle elus. „Nüüd aga,“ ütles ta, „nuputan ma välja midagi, mis sind hukatusse viib.“ Nõiakunstiga, mida ta tundis, tegi ta kammi mürgiseks. Seejärel ta riietus ning võttis ühe teise vanaeide kuju. Niiviisi läks ta üle

seitsme mäe seitsme päkapiku juurde, koputas uksele ning hüüdis: „Müüa head kaupa, müüa!“ Lumivalguke vaatas välja ning ütles: „Mine ometi edasi, ma ei tohi kedagi sisse lasta.“ – „Vaadata võid sa ikka,“ ütles vana naine, võttis mürgise kammi välja ning tõstis selle üles. Kamm meeldid lapsele nii väga, et ta lasi end hullutada ja avas ukse. Kui nad olid kaupa teinud, ütles vana naine: „Nüüd tahan ma sind korralikult kammida.“ Vaene Lumivalguke ei mõelnud midagi halba ning lasi vanal naisel oma tahtmist mööda toimida, aga vaevalt oli kamm juukseid puudutanud, kui mürk mõjus ja tüdruk meelemärkusetult maha kukkus. „Sa ilu kehastus,“ ütles õel vanaeit, „nüüd on see sinuga tehtud“ ning läks edasi. Aga õnneks oli varsti õhtu, mil seitse päkapikku koju tulid. Kui nad Lumivalgukest nagu surnu maas lamamas nägid, kahtlustasid nad kohe võõrasema, otsisid ja leidsid mürgise kammi. Vaeval olid nad selle juustest välja tõmmanud, kui Lumivalguke tuli teadvusele ning jutustas, mis oli toimunud. Siis hoiatasid nad teda veel kord ettevaatlik olema ning mitte kellelegi ust avama. Kuninganna astus kodus peegli ette ning ütles:

„Peeglike, peeglike seina peal
kes on kauneim kogu maal?“

See vastas seejärel nagu enne:

„Kuninganna, teie olete küll kauneim siin,
aga Lumivalguke seitsme mäe taga seitsme päkapiku juures
on veel tuhat korda ilusam kui teie.“

Kui ta kuulis peeglit niimoodi kõnelemas, värises ja võbises ta raevust. „Lumivalguke peab surema,“ karjus ta, „isegi kui see minu elu maksab!“ Siis läks ta täitsa varjatud üksikusse kambrisse, kuhu keegi teine sisse ei astunud. Ja seal valmistas ta mürgise, mürgise õuna. Väljast paistis see ilus, valge ja punapõskne. Nii et igaühel, kes seda nägi, tekkis selle järele himu, aga kes sellest tüki hammustas, see pidi surema. Kui õun oli valmis, värvis ta oma näo ning riietas end talunaiseks. Ja nii läks ta üle seitsme mäe seitsme päkapiku juurde. Ta koputas. Lumivalguke küünitas pea aknast välja ja ütles: „Ma ei tohi ühtki inimest sisse lasta, seitse päkapikku keelasid mul selle ära.“ – „Noh hästi,“ vastas talunaine, „oma õuntest tahan ma ruttu lahti saada. Jah, ühe kingin ma sulle.“ – „Ei,“ ütles Lumivalguke, „ma ei tohi midagi vastu võtta.“ – „Kas sa kardad mürki?“ ütles vana naine. „Näed sa, ma löikan nüüd õuna kaheks osaks; punase sööd sina, valge söön mina.“ Õun oli aga nii oskuslikult töödeldud, et ainult punane põsk oli mürgine. Lumivalgukesel tekkis isu ilusa õuna järele,

ja kui ta nägi, et talunaine sellest sõi, siis ei suutnud ta rohkem vastu panna, sirutas käe välja ning võttis mürgise poole. Vaevalt oli tal selle pala suus, kui ta surnult maha kukkus.

Kuninganna vaatas seda hirmsate pilkudega, naeris ülikõvasti ning ütles: „Valge nagu lumi, punane nagu veri, must nagu eebenipuu! Seekord ei suuda sinu päkapikud sind jälle äratada.“ Ja kui ta kodus peeglilt küsis:

„Peeglike, peeglike seina peal,
kes on kauneim kogu maal?“,

siis vastas peegel lõpuks:

„Kuninganna, teie olete kauneim maal.“

Seejärel sai tema kade süda rahu, niihästi kui kade süda üldse rahu võib saada. Päkapikud, nagu nad õhtul koju jõudsid, leidsid Lumivagukese maas lamamas. Ja tema suust ei tulnud enam hingeõhku ja ta oli surnud. Nad tõstsid ta üles, otsisid, kas nad midagi mürgist ei leia, nõõrisid ta pihiku lahti, kammisid tema juukseid, pesid teda vee ja veiniga, aga see kõik ei aidanud üldse. Armas laps oli surnud ja jäi surnuks. Nad panid ta surnulavatsile, istusid kõik seitsmekesi selle juurde ja nutsid teda taga ning nutsid kolm päeva järjest. Siis tahtsid nad teda maha matta, aga ta paistis ikka veel nii värske nagu elus inimene ja tal olid ikka veel ilusad punased põsed. Nad ütlesid: „Teda ei saa me küll musta mulla sisse matta,“ ning lasid valmistada klaasist läbipaistva kirstu, nii et teda oleks igast küljest näha, panid ta sinna sisse ning kirjutasid kuldsete tähtedega sellele tema nime ja selle, et ta oli kuningatütar. Siis asetasi nad kirstu välja mäe peale ning üks neist jäi alati sinna ja valvas seda. Ja ka loomad tulid ning nutsid Lumivalgukest taga, kõigepealt öökull, siis ronk ja lõpuks üks tuvike.

Nüüd lamas Lumivalguke kaua-kaua aega kirstus ning ei lagunenu, vaid nägi välja nagu ta magaks, sest ta oli ikka nii valge nagu lumi, nii punane nagu veri ja nii mustajuukseline nagu eebenipuu. Juhtus aga, et üks kuningapoeg sattus metsa ning tuli päkapikkude maja juurde, et seal ööbida. Ta nägi mäe peal kirstu ja selle sees kaunist Lumivalgukest ning luges, mida sinna kuldsete tähtedega oli kirjutatud. Siis ütles ta päkapikkudele: „Lubage mulle kirst, ma annan teile, mida te selle eest saada tahate.“ Aga päkapikud vastasid: „Me ei anna teda teile ka kogu maailma kulla eest.“ Siis ta ütles: „Sel juhul kinkige ta mulle, sest ma ei saa elada ilma Lumivalgukest nägemata. Ma hakkan teda hoidma ja sügavalt austama nagu oma kallimat.“ Kui ta nii rääkis, muutusid head päkapikud kaastundlikuks ning andsid talle kirstu.

Kuningapoeg lasi selle nüüd oma teenrite õlgadel ära kanda. Siis juhtus, et nad komistasid ühe puhma otsa ning raputusest tuli mürgine õunatükk, mille Lumivalguke oli hammustanud, tema kurgust välja. Ja natukese aja pärast siis avas ta silmad, tõstis kirstukaane üles, tõusis püsti ja oli jälle elus. „Oi jumal, kus ma olen?“ hüüdis ta. Kuningapoeg ütles täis rõõmu: „Sa oled minu juures,“ ning jutustas, mis temaga oli juhtunud ja ütles: „Ma tahan sind endale rohkem kui midagi muud maailmas. Tule koos minuga minu isa lossi, sinust peab saama minu abikaasa.“ Lumivalguke oli sellega päri ja läks koos temaga. Ning nende pulmad olid korraldatud uhkelt ja suursuguselt. Aga peole kutsuti ka Lumivalgukese jumalakartmatu võõrasema. Kui ta siis oli endale kaunid rõivad selga pannud, läks ta peegli ette ning ütles:

„Peeglike, peeglike seina peal,
Kes on kauneim kogu maal?“

Peegel vastas:

„Kuninganna, teie olete kauneim siin,
aga noor kuninganna on tuhat korda ilusam kui teie!“

Seepeale kuri vanaeit vandus, ning oli seetõttu nii murelik, nii murelik, et ta ei teadnud, mida teha. Esmalt ei tahtnudki ta üldse pulma minna. Siiski ei saanud ta üldse rahu, ta pidi minema, et noort kuningannat näha. Ja kui ta kohale tuli, siis tundis ta Lumivalgukese ära. Ning hirmust ja õudusest seisis ta seal ega saanud ennast liigutada. Aga juba olid rauast tuhvliid hõõgivatele sütele pandud ning need viidi sealt tangidega ja asetati tema ette. Siis pidi ta punaselt hõõguvatesse kingadesse astuma ning niikaua tantsima, kuni ta surnult maha kukkus.

Vendade Grimmide märkused Lumivalgukese kohta (1856)¹

Saksa keelest tõlkinud Urmas Sutrop

Arvukate Hessenist pärit jutustuste järgi, kus see muinasjutt üldse kõige tuntumate hulka kuulub, ja isegi aladel, kus kindlasti ülemlaksa keel valitseb, on alamsaksa nimed säilitatud või isegi moondunud Lumlikeseks (Schliwitschen). Alguses langeb lugu kokku muinasjutuga kadakapuust ning on veel lähemal ühele teisele jutustusele, kus kuninganna, sel ajal kui ta kuningaga saaniga sõidab, õuna koorib ning seejuures sõrme löikab. Veel üks algus on järgmine: krahv ja krahvinna sõitsid kolmest valgest lumehangest mööda, mispeale krahv ütles: „Ma soovin endale tüdrukut, kes oleks nii valge nagu see lumi.“ Varsti seejärel jõudsid nad kolme punase verrega täidetud auguni, siis ütles ta jälle: „Ma soovin endale tüdrukut, kelle põsed oleksid nii punased nagu see veri.“ Lõpuks lendasid neist üle kolm musta ronka, siis soovis ta tüdrukut „mustade juustega nagu need rongad.“ Kui nad veel mõnda aega edasi sõitsid, tuli neile vastu üks tüdruk, kes oli nii valge nagu lumi, nii punane nagu veri ning nii mustajuukseline nagu ronk, ja see oli Lumivalguke. Krahv laskis tal kohe tõlda istuda ja armastas teda, krahvinna aga ei vaadanud sellele hea meelega ning mõtles, kuidas nad tast uuesti lahti saaksid. Lõpuks pillas ta oma kinda tõllast välja ja käskis Lumivalgukesel see üles otsida, samal ajal pidi kutsar kiiresti edasi sõitma. Nüüd on Lumivalguke üksinda ja jõuab päkapikkude juurde jne. Kolmandas jutus on ainuke erinevus selles, et kuninganna sõidab Lumivalgukesega metsa ning palub, et see nopiks kimbu kauneid roose, mis seal kasvavad. Seni, kuni ta neid murrab, sõidab kuninganna minema ja jätab Lumivalgukese üksi. Neljandas jutustatakse, et päkapikud pidid Lumivalgukese pärast tema surma ära põletama. Nad mähkisid ta linasse, tegid puu alla tuleriida ning riputasid ta nõõriga selle kohale. Kui nad tahtsid just tuld süüdata, tuleb kuningapoeg, laseb ta alla tuua ja võtab ta oma tõlda kaasa. Sõidu ajal hüppab neiul mürgise õuna tükk kurgust välja ja ta on jälle elus. Viiendas jutus on järgmine kõrvalekalle: kuningas kaotab oma abikaasa, kellega tal on ainult üks tütar, Lumivalguke, ning võtab teise naise,

---

¹ Brüder Grimm (1856), *Kinder und Hausmärchen*. [Anmerkungsband], 3. tr, 3. kd, lk 87–90. Göttingen: Verlag der Dieterich'schen Buchhandlung.

kellega ta saab kolm tütart. Need vihkavad kasulast ka tema imelise ilu pärast ning rõhuvad teda, kuidas saavad. Metsas, ühes koopas elavad seitse päkapikku, nad tapavad iga tüdruku, kes neile läheneb. Seda teab ka kuninganna ja kuna ta ei taha Lumivagukest lihtsat mõrvata, loodab ta seeläbi Lumivalgukesest lahti saada, et ta juhatab Lumivalgukese koopa juurde ning ütleb: „Mine sinna sisse ja oota, kuni ma tagasi tulen.“ Seejärel läheb ta minema, aga Lumivalguke ootab julgelt koopas. Päkapikud tulevad ja tahavad ta alguses ära tappa, aga kuna ta on nii ilus, jätavad nad ta ellu ja ütlevad, et ta peab selle eest nende majapidamise korras hoidma. Lumivalgukesel oli aga koer, kelle nimi oli Peegel. Kui nüüd Lumivalguke on ära, lamab koer kurvalt lossis. Kuninganna küsib temalt:

„Peegel pingi all,
vaata seda maad, vaata toda maad:
kes on kauneim Inglise maal?“

Koer vastab: „Lumivalguke on oma seitsme päkapiku juures kaunim kui kuninganna oma kolme tütrega.“ Siis saab kuninganna aru, et Lumivalguke veel elab ning valmistab mürgise pihikunõõrimise paela. Sellega läheb ta koopasse, hüüab Lumivalgukest, kes peaks talle avama. Lumivalguke ei taha, kuna seitse päkapikku on tal rangelt keelanud ühtegi inimest sisse lasta, ka mitte kasuema, kes tahab tema hukatust. Ta ütleb aga Lumivalgukesele, et tal ei ole enam ühtegi tütart, üks rüütel röövis nad temalt, ta tahaks tema juures elada ning teda kasida. Lumivalgukesel hakkab hale ja ta laseb ta sisse. Siis nõõrib ta Lumivalgukese pihiku mürgiste paeltega kinni, nii et see surnult maha kukub, ja läheb ära. Seitse päkapikku aga tulevad, võtavad noa ja lõikavad nõõrimispaelad puruks, siis on Lumivalguke jälle elus. Kuninganna küsib nüüd Peeglit pingi all, kes aga annab talle sellesama vastuse. Siis valmistab ta mürgise peapaela, läheb sellega välja ning räägib Lumivalgukesele nii liigutavat juttu, et see laseb kuninganna veel kord sisse, too seob talle paela ümber pea. Lumivalguke langeb surnult maha. Aga seitse päkapikku näevad, mis on juhtunud, lõikavad peapaela läbi ja Lumivalguke on jälle elus. Kolmandat korda küsitleb kuninganna koera ning saab sama vastuse. Nüüd läheb ta mürgise õunaga kohale. Ja nii palju kui päkapikud ka Lumivalgukest hoiatanud pole, läheb tollel kuninganna kaevetest meel härdaks, ta teeb ukse lahti ja sööb õuna. Siis on ta surnud, ja kui päkapikud tulevad, ei saa nad teda aidata ning Peegel pingi all ütleb kuningannale, et too on kõige kaunim. Seitse päkapikku valmistavad aga hõbedase kirstu, asetavad Lumivalgukese sinna sisse ja panevad kirstu oma koopa ette puu otsa. Üks kuningapoeg tuleb mööda ja palub, et päkapikud annaksid talle kirstu, võtab selle kaasa. Kodus laseb ta Lumivalgukese voodisse asetada ja kasida nagu oleks

too elus ning armastab teda üle mõistuse. Üks teener peab toda pidevalt teenindama, kes saab ükskord seepeale kurjaks: „Surnud tüdrukut peab teenima, nagu oleks ta elus!“ Ta lööb tüdrukut selga, mispeale tuleb õunapala kurgust välja ja Lumivalguke on jälle elus.

Üks muinasjutu variant Viinist annab järgmise konteksti. On kolm õde, kellest Lumivalguke on kõige kaunim ja noorem, ülejäänud kaks vihkavad teda ning saadavad ta leivapätsikese ja veekruusiga laia maailma. Lumivalguke jõuab klaasmäeni ja peatub päkapikkude majas. Kui kaks õde seejärel peeglit küsivad, kes on kõige kaunim, vastab see:

„Kauneim on klaasmäel,
elab väikeste päkapikkude juures.“

Nad saadavad kellegi sinna, kes peab Lumivalgukese mürgitama. Johann Karl August Musäuse „Richildes“ (1782)¹ kõlab riim:

„Peegel plingi, peegel sära,
kuldne peegel seina peal,
kes on kauneim tüdruk Brabandis?“

Samuti on loo tüüpiline kulg, et lõpus se pistavad päkapikud terasest tuhvliid, ajavad need hõõguma ning panevad need jalga võõrasemale, kes peab nendes tantsima, nii et maapind suitseb: Valahhi (rumeenia) muinasjutt „Võlupeegel“ Schott, nr 5² ja *Pentamerone* „Köögitüdruk“ (2, 8).³

Tähelepanuväärne on kokkukõla ühe Põhjala juba ajaloolise saagaga. Snäfrid, kõige kaunim naine (*qvenna fridutz*), Harald Kaunisjuukse abikaasa sureb „ja tema pale ei muutunud vähimalgi määral ning oli ikka sama punane nagu elusast peast. Kuningas istus surnukeha kõrval ja mõtles, et naine võiks ellu ärgata; nii istus ta kolm aastat“ (Haraldi saaga, pt 25. *Heimskringla* 1, 102).⁴ Vereohvri

¹ Johann Karl August Musäus (1782), „Richilde“. Raamatus *Volksmärchen der Deutschen*. Erster Theil, lk 90–163. Gotha: bey Carl Wilhelm Ettinger.

² Arthur ja Albert Schott (1845), *Walachische mährchen. Mit einer einleitung über das volk der Walachen und einem anhang zur erklärnung der mährchen*, lk 105–113. Stuttgart ja Tübingen: J. G. Cotta'scher Verlag.

³ Teise päeva kaheksas muinasjutt. Giambattista Basile (Giovan Battista Basile) (1846), „Die Küchenmagd“. *Der Pentamerone oder: Das Märchen aller Märchen*. Napoli keelest tõlkinud Felix Liebrecht. 1. kd, lk 238–245. Breslau: Joseph Max und Komp. Originaal: „La Sciaottella“. *Lo cunto de li cunti overo lo trattenemiento de' peccerille. Iornata seconna*. Naples: Ottavio Beltrano, 1634.

⁴ Vt Snorri Sturlusoni saagat *Harald Kaunisjuus* (peatükk 25), mis on kolmas osa tema poolt u 1225. aastal kirja pandud põhjala kuningasaagast *Heimskringla*. Siin viidatakse

kohta lumel tuleks vaadata Liebrechti Pentamerone tõlke eessõna (XXI, XXIII).¹ Karistus surnuks tantsimisega tuleb ette veel ühes taani rahvalikus saagas (Thiele 1, 130).² Seitse kuldmäge tulevad ette ühes rootsi rahvalaulus (Geyer 3, 72, 74).³ Firdausil (Görres 1, 180) kõlab see: „... üle seitsme mäe pead sa minema, kus parv parve järel kohtad sa diive.“⁴

---

väljaannet *Snorri Sturluson's Weltkreis (Heimskringla)*. Tõlkinud ja kommenteerinud Ferdinand Wachter. 2 köidet. Leipzig, 1835–1836; 1. kd, lk 102. Nimi Snäfrid tähendab lumerahu, lumearmastajat või mõne tõlgenduse järgi ka lumekaunist, vt G. Ronald Murphy (2000), *Owl, the raven, and the dove: the religious meaning of the Grimms' magic fairy tales*. Oxford ja New York: Oxford University Press. Siin lk 116.

¹ Vt Jacob Grimmi eessõna Giambattista Basile raamatule *Der Pentamerone, oder, das Märchen aller Märchen*. Saksa keelde tõlkinud Felix Liebrecht. 2 köidet. Breslau, 1846. Siin 1. kd, lk XXII ja XXIII.

² Vt J. M. Thiele (1843–1860), *Danmarks Folksagen*. 3 köidet. Kopenhaagen. Siin 1. kd, lk 130.

³ Vt *Svenska Folkvisor utgifne af Geyer och Afzelius*. 3 köidet. Stockholm, 1814–1816. Siin 3. kd, lk 72 ja 74.

⁴ Diivid on kurjad sarvilised monstrumid Iraani mütoloogias, kes elavad põhjas Kaspia mere rannikul ja metsades. Vt *Das Heldenbuch von Iran aus dem Schah Nameh des Firdussi von J. Görres*. 2 köidet. Berliin, 1820. Siin 1. kd, lk 180. Abu'l-Kasim Firdausi (u 940–1020) oli pärsia (iraani) luuletaja, kes kirjutas eepose *Šahname*. Joseph von Görres (1776–1848) oli saksa ajakirjanik ja kirjanik, andis lühendatult välja Firdausi eepose. Seda peetakse tänapäevani üheks paremaks Firdausi väljaandeks.

**Katke Jacob Grimmi eesõnast
Giambattista Basile raamatule
„Pentameron ehk muinasjuttude muinasjutt“¹**

Saksa keelest tõlkinud Urmas Sutrop

Sellisel viisil olen ma püüdnud veel mõnda teist kogumiku muinasjuttu nende poeesia ajalooga selgitada; peaks piisama, et ma siin veel üht imelist nähtust puudutan, mis on juba pikemat aega äratanud minu tähelepanu. Kahe muinasjutu algused 4, 9 ja 5, 9² on üles ehitatud sellele, et üks jahimees näeb metsas, kuidas varese veri tilgub lumivalgele marmorile, või pidusöögil sõrme lõigates langevad veretilgad kalgendatud piimale; mõlemal juhul tungib see vaatepilt mõtetesse ja tunnetesse ning tekib soov omada armastatud naist pelgalt nende värvide puhta ilu pärast. Samasugused soovid kerkivad muinasjuttudes Kadaka-puust ja Lumivalgukesest: ema koorib õuna ja löikab omale sõrme ning veri langeb lumele, või kuninganna õmbleb ning torkab omale sõrme, millest langevad tilgad lumme; siis igatseb ta, et tuleks laps, nii valge nagu lumi, nii punane nagu veri. Juba vanas Parzivali luuleloos murdub kangelane sügavate meeleliste mõtete all oma kaugel oleva abikaasa ilust, nagu pistrik söötab linnu kallale, kelle veretilgad lumele langevad, nii Wolframil (282, 20 vrd 797, 9. 802, 1) kui ka eepilise kõrvalekaldega Chrétienil.³ Ma olen näidanud, et ka iiri saagades on aluseks seesama mõtete ühendamine. Siin tahan ma osundada veel ühte

---

¹ Jacob Grimm (1846), „Vorrede“ Giambattista Basile raamatus *Der Pentamerone, oder, das Märchen aller Märchen*. Saksa keelde tõlkinud Felix Liebrecht. 2 köidet. Breslau. Siin 1. kd, lk XXII-XXIII.

² Mõeldud on Pentameroni neljandal õhtul jutustatud üheksandat muinasjuttu „Ronk“ (4, 9) ja viimase, viienda päeva õhtul üheksandana jutustatud muinasjuttu „Kolm sidrunit“ (5, 9).

³ Wolfram von Echenbach (u 1170 – u 1220 või 1230) on suurimaid keskaja saksa poeete, eepose „Parzival“ autor. Tugines seda kirjutades prantsuse poeedi Chrétien de Troyes (u 1135 – u 1183) lõpetamata värssromaanile „Perçeval ehk Graali lugu“. Vereohvri kohta Wolframil ja Chrétienil vt nt Herbert Kolb, „Die Blutstropfen-Episode bei Chrétien und Wolfram“ ajakirjas *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur (PBB)* 1957. ak, nr 79, lk 363–379.

kohta Schmidti idamongolite ajaloost (Petersburg 1829, lk 139)¹: „Elbek Nigülessukschi Chagan tappis ühel talvapäeval noolega jänese, ning kui ta märkas lumel jänese verd, siis ta hüüatas: „Oleks mul ometi naine, kelle nägu oleks nii valge nagu see lumi, kelle põsed oleksid nii punased nagu see veri!““ Kindlasti on võimalik teistest sama kaugetest paikadest arvukaid näiteid juurde leida, aga kindlasti ei tarvitse need mõttesaladused olla Mongooliast või Iirimaalt sisse toodud Itaaliasse või Saksamaale. Inimestel on need mõtted vahetult rinnapiimaga saadud, nagu ka kõigi rahvaste poetide kasutatav eepiline väljendus ilu võrdlemisel lume ja verega. Kui sobivalt tuleb selline tunnistus neile, kes tahavad endale aru anda lihtsa muinasjutupoeesia seletamatu, kuid siiski loomuliku leviku kohta.

---

¹ Vt Isaac Jacob Schmidt (1829), *Geschichte der Ost-Mongolen und ihres Fürstenhauses, verfasst von Ssanang Ssetsen Chungtaidschi der Ordus; aus dem Mongolischen übersetzt und mit dem Originaltexte, nebst Anmerkungen, Erläuterungen und Citaten aus andern unedirten Originalwerken herausgegeben*. St. Petersburg ja Leipzig. Siin lk 139.